

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1904. Första Kammaren. N:o 58.

Onsdagen den 18 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Justerades protokollet för den 11 i denna månad.

Upplästes följande ingifna läkareintyg:

Att kontraktsprosten teol. d:r *E. L. Petersson* till följd af sjukdom, *Parotitis epidemica*, under närmaste tiden är förhindrad att deltaga i Riksdagens förhandlingar, betygar

Stockholm den 18 maj 1904

Hj. Petersson,
reg:ts-läkare.

Föredrogs, men bordlades å nyo på flere ledamöters begäran statsutskottets nästlidne dag bordlagda memorial n:o 121.

Vid föredragning af första särskilda utskottets under gårdagen bordlagda memorial, n:o 10, angående ersättning åt utskottets kansli och vaktbetjäning, biföll kammaren hvad utskottet i detta memorial hemställt.

Föredrogos, men bordlades å nyo på flere ledamöters begäran Första Kammarens tillfälliga utskotts sistlidne dag bordlagda utlåtanden n:is 24—26.

Fortsattes föredragningen af konstitutionsutskottets utlåtande n:o 5, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse af §§ 49 och 87 regeringsformen samt §§ 10 till och med 25 äfvensom §§ 27, 28 och 38 riksdagsordningen jämte inom Riksdagen väckta förslag i fråga om valrätten till Riksdagens kamrar.

Om utsträckning af den politiska valrätten m. m.
(Forts.)

Punkterna 1, 3 och 2 a)—n).

Första Kammarens Prot. 1904. N:o 58.

Om utsträckning af den politiska valrätten m. m.

(Forts.)

Herr Billing: För att förebygga allt missförstånd och på det att icke samma sak må komma att stå både i 49 och 87 §§ regeringsformen, ber jag att få göra en förändring i inledningsorden till det yrkande, som jag i går frambar. Det skall heta: »bifall till Kungl. Maj:ts proposition», dock med följande förändring: »att, i stället för hvad Kungl. Maj:t föreslagit beträffande ändring i regeringsformen, dennas 49 och 53 §§», o. s. v. Som sagdt, det är ingen modifikation i sak, utan blott en ändring i stiliseringen. Jag yrkar bifall till mitt förslag, sådant det nu är formuleradt.

Herr Sjöcrona: Då enligt den af kammaren godkända föredragningsordningen alla efter slutad öfverläggning föreliggande förslag komma att omedelbart tagas under omröstning, så att det blir proposition på bifall eller afslag å hvarje förslag för sig, och däraf sålunda tyckes framgå, att mer än ett förslag kan komma att antagas hvilande, så skall jag be, då jag försummade det förra gången jag hade ordet, att nu få framställa yrkande om bifall till det af mig framlagda förslaget. Jag hyser naturligtvis icke någon förhoppning om, att detta förslag skall kunna ensamt för sig blifva antaget; men jag ber dock att få fästa herrarnes uppmärksamhet därpå, att möjlighet kan förefinnas, att inom Andra Kammaren fattas ett beslut, som icke sammanstämmer med det, som Första Kammaren möjligen kan komma att fatta, men som likväl i en eller annan del kanske öfverensstämmer med mitt förslag, och då kunde det ju möjligen vara till något gagn för frågans vidare behandling, om Första Kammaren alternativt har uttalat sig för detsamma.

Herr Wieselgren: Jag hör till dem, som instämna i det förslag, som i går framlades af herr Billing; men det är med mig som med en talare på norrlandsbänken, hvilken i går förklarade, att han hade så svårt att vara med om de motiveringar, som de personer användt, hvilka dock kommit till samma slutsats som han. Så är det också med mig. Jag vill gärna hafva min egen motivering för mitt instämmande i herr Billings förslag. Jag vill nämligen icke låta någon opportunist och icke heller någon resignation bestämma mitt votum. Jag har precis som de flesta af herrarne, förmodar jag, haft min tid af, jag kan väl säga, möda för att sätta mig in i det nya valsystém, som framlagts för oss. Jag har studsat vid första blicken därpå. Det föreföll mig så krångligt, så besvärligt, att jag måste fråga mig själf, om det verkligen vore meningen, att det skulle kunna af svenska folket i alla dess lager, och således äfven de undre, praktiseras. Jag har också, i likhet med hvad så många föregående talare bekant om sig, haft mina tvifvelsmål om det tillräddiga i att åt en ny Andra Kammare, en kammare, om hvars framtida sammansättning vi dock måste sväfvä i villrådighet, lämna så stort inflytande på riksdagsbesluten, som den måste komma att få, för så vidt bestämmelserna om gemensam votering bibehållas oförändrade. Men under det jag om och om igen dryftat denna fråga, har det blifvit mig allt

klarare, att dessa undre lager af svenska folket, åt hvilka vi nu gå att inrymma så stor del i representationen, dock äro ande af vår ande och kött af vårt kött, söner af samma svenska folk, hvars söner vi äro, och att jag således icke kan hafva rätt att tvifla på att icke också de skola visa sig värdiga det svenska namn, öfver hvilket vi själfva äro så stolta. Det är alldeles klart, att vi vid många tillfällen skola få se de pessimistiska förväntningarna ibland oss realiserade, men de förbättras icke därigenom att vi möta de nyinkommande med misstro och med en viss uppfattning af att de nödvändigtvis skola utgöra ett för vårt lands utveckling skadligt element i folkrepresentationen. Det har blifvit för mig allt tydligare, att vi måste möta dem på samma sätt som en gång 1866 års afgående ständeriksdag mötte den då nyankommande; dess bästa krafter ingingo ju i den nya representationen vägledande, rådande och upplysande — och, mina herrar, jag frågar: hafva vi icke alla måst erkänna, att våra båda kamrar haft detta förhållande att taeka för mycket? Jag tror således, att det är riktigast, att vi, äfven om vi hysa farhågor, icke låta dem bestämma eller besegra våra förhoppningar, utan att vi göra bäst i att låta de senare besegra de förra.

Nu kan man väl säga: »men allt detta behöfves ju icke; det är bra som det är». Men därtill vill jag, såsom jag för många år sedan här från denna plats gjort, än en gång svara, att i det ögonblick vi erkänna, att ett lager af folket, lägre stående än de, som 1866 ansågos mogna att deltaga i representationens förhandlingar och att sammansätta denna representations Andra Kammare, under den tidsperiod, som förflutit sedan dess, utvecklats till jämnhöjd med det, som då stod vid strecket — och det måste vi ju erkänna, ty vi skulle annars nödgas vidgå, att vårt folk stagnerat i sin utveckling — kunna vi ju heller icke bete oss annorlunda mot dem än hvad som sker inom en familjekrets, där de äldre sönerna varit vana att ensamma sköta förvaltningen af det gemensamma boet, men där de yngre barnen vuxit till och nu begära att få äfven de taga del i förvaltningen däraf. Äfven om de äldre med oro tänka på följderna häraf, måste de dock vidgå, att de ungas kraf grundar sig på rättvisa och billighet och att man därför måste gå dem till mötes.

Jag tror dock icke, att vi, sedan detta skett, ha att vänta frid och lugn eller ett slut på agitationerna, hvilket man under den föregående debatten sagt skulle vara så önskvärdt. Jag tror ej, att så kommer att ske. Det uppstår ständigt nya önskemål; och jag hör för öfrigt till dem, som tro, att »agitationen», om detta förslag nu går igenom, antagligen kommer att under en lång följd af år rikta sig just mot det proportionella vals-systemet. Kvinno-saksfrågan, frågan om kvinnors rösträtt, blir nog också ett agitationsämne och antagligen komma ännu fler att uppstå. Men, mina herrar, jag ser icke något ondt i det att man agiterar. Jag tror tvärtom, att agitation, om den också kan medföra åtskilliga onda frukter, äfven har något godt med sig. Jag tror, att dess väckande och eggande inflytande har mycket stor

Om utsträckning af den politiska valrätten m. m.
(Forts.)

Om utsträckning af den politiska valrätten m. m.
(Forts.)

betydelse för samhällets utveckling, och jag skulle mycket beklaga, om verkligen den tid skulle komma, när all agitation i vårt kära fädernesland upphört; det vore tecknet till, att folket vore utesluttadt och ingenting hade att sträfvä för. Icke är väl detta ett lyckligt förhållande? Således, en fortsatt agitation skrämmer mig verkligen icke, tvärtom, jag möter den med lugn, och jag är öfvertygad, att äfven den skall föra till ett lyckligt resultat. Ty, mina herrar, jag tror på det svenska folket. Jag är öfvertygad, att, om också därinom verka dåliga och missvisande krafter, det dock å andra sidan finns så mycket godt och ädelt hos detsamma, att man icke behöfver bäfva för det slutliga resultatet.

Folkets krafter växa under det att det sträfvar efter nya mål.

Men nu skulle man väl kunna fråga mig, hvad jag har att säga om det yttrande, som en ärad talare på göteborgs och bohuslänsbänken hade i går, och däri han med mycken satir omnämnde, hurusom nästan alla talare yttrat sig till förmån för herr vice talmannens förslag, men en stor del dock slutat med att icke vilja rösta för förslaget. Jag måste bekänna, att jag i princip intar samma ställning. I likhet med kammarens flesta ledamöter har jag för kort tid sedan röstat för samma förslag, framlagdt af herrar Tamm och Östberg; och då skulle ju konsekvensen, såsom den ärade talaren påpekade, fordra, att jag också vore redo att rösta för det af herr vice talmannen nu framlagda förslaget. Men, mina herrar, ställningen är icke precis densamma nu som då. För så vidt detta förslag skall kunna vinna framgång, måste det antagas äfven af Andra Kammaren; och Andra Kammaren befinner sig ju i ett fullkomligt motsatt predikament mot Första Kammaren i detta stycke, ity att denna Andra Kammare, för lika kort tid sedan som vi godkänt herrar Tamms och Östbergs förslag, *afslagit* detsamma. Då synes mig omöjligt att begära, att Andra Kammaren *nu* skulle godkänna hvad den för så kort tid sedan afslagit. Således, man bör icke sätta den på ett sådant prof! Vi hafva knappast rätt därtill och böra det så mycket mindre, som ingen tid ännu därmed är försetten. Samma förslag eller något annat — ty jag tror att man kan tänka sig förslag, som äro med detta konkurrerande — kan i och för vinnande af samma mål komma att väckas äfven vid nästa riksdag; och om Andra Kammaren sätter värde på att nu föreliggande reformförslag år 1906 antages, så torde den då komma i tillfälle att pröfva, huruvida den icke under en sådan situation skulle vilja skänka det mera uppmärksamhet, än hvad nu skett.

I en sak tror jag icke vi hysa olika meningar, nämligen rörande det gagnrika i att Andra Kammaren icke blir så omnipotent i de gemensamma voteringarna, som den under nuvarande förhållanden verkligen är. Och i detta sammanhang känner jag mig nästan förpliktad att taga upp ett litet replikskifte, som i går ägde rum mellan hans excellens herr statsministern och ordföranden i konstitutionsutskottet. Herr statsministern yttrade då, att den politiska tyngdpunkten i vår riksdag vore förlagd till Andra Kammaren; och ord-

förändren i konstitutionsutskottet gendref detta påstående genom att erinra om, hurusom enligt grundlagens bestämmelser båda kamrarna skola i allt hafva lika myndighet. Han har ovillkorligen rätt, om han stöder sig på det grundlagsbud, som säger, att grundlagen skall i hvarje fall tolkas efter dess ordalydelse. Men ser man på de gemensamma voteringarnas fakta och låter dem tala, så torde nog herr statsministern hafva fog för sitt påstående; vi erinra oss ju alla att helt nyligen under denna riksdag, ehuru hela Första Kammaren unisont röstade för ett anslag, detta ingenting betydde, enär Andra Kammaren visade sig vara enig i att afslå det. Det är i grunden helt simpelt en räknefråga, om man nämligen på *detta* sätt vill tolka uttrycket »politisk tyngdpunkt», och jag tror icke, att man under denna förut-sättning kan bestrida riktigheten af påståendet. Men å andra sidan förefaller det mig, som om den högt ärade talaren på regeringsbänken, om han också icke snuddade vid Sveriges rikets grundlag, dock snuddade vid en annan grundlag, som i och för sig är ganska betydelsefull och den man, enligt min tanke, måste göra sitt bästa för att hålla i helgd — det är erkänslans, tacksamhetens. Ty jag vill fråga, om icke erfarenheten vitsordat, att under alla de år, som vårt nuvarande representationssystem fungerat, det varit Första Kammaren, som närhelst svenska regeringen riktat en appell till representationen om att upptaga och genomföra för fosterlandet gagnande angelägenheter, om det icke varit Första Kammaren, som alltid främst lystrat till denna appell, främst brukat gå regeringen till mötes! Och jag vågar till och med fråga: huru skulle det varit möjligt för svenska regeringen att fungera, om den icke i så öfvervägande mån haft Första Kammaren att stödja sig på? Skillnaden mellan den politiska tyngdpunkten och den politiska stödjepunkten inom svenska riksdagen torde i grunden vara ganska fin! För min del är jag viss om att, när Första Kam-marens historia en gång skall skrivas, den skall visa sig så vacker, att de män, som burit den, icke skola behöfva ängsla sig för häfdens slutdom. Om jag nu härtill lägger, att jag hellre vill se strider *inom* representationen utkämpas mellan lika berättigade krafter, än angrepp utifrån riktas mot den af krafter, hvilka anse sig undanträngda, för-orättade och förbisedda, har jag, herr talman, till protokollet antecknat den motivering, jag för min del önskade ge för mitt instämmande i herr Billings förslag.

Herr Anderson, Albert: Såsom af konstitutionsutskottets utlåtande inhämtas, skola Andra Kammarens 230 ledamöter fördelas så, att 60 väljas af städerna och 170 af landsbygden. Motiveringen för detta utskottets förslag är icke mångordig, och utskottets ärade ordförande yttrade i går, att utskottet härutinnan stödt sig på historisk grund; men om man vill uppföra en byggnad, så bör man se till både att grunden finnes och hurudan den är beskaffad. Förr i tiden voro stadsnäringsarna genom skarpa bestämmelser skyddade från intrång från den omgifvande landtbefolkningens sida, men vid midten af förra

Om utsträckning af den politiska valrätten m. m.
(Forts.)

Om utsträckning af den politiska valrätten m. m.
(Forts.)

århundradet inträdde häruti en förändring genom de författningar om en friare näringslagstiftning, som utfärdades, och numera kunna äfven stadsmannanärningar idkas på landet. Utskottet erkänner också, att skillnaden mellan land och stad under senare tiden minskats, men ändock kommer utskottet till det resultat, att stad och land skola välja hvar för sig. Jag har också gjort mig den frågan, huru och på hvad skäl har utskottet kommit att bestämma stadsrepresentanternas antal till 60? Enligt nu gällande riksdagsordning vet man ju, att de äro 80. Man vet också att, sedan nu gällande riksdagsordning infördes, städernas invånareantal vuxit mycket i högre grad än landets. Hvadan då denna minskning? Enligt min uppfattning och såvidt jag kunnat läsa handlingarna är den icke motiverad, utan siffran är helt och hållet godtycklig.

Ser man vidare på det utskottets utlåtande åtföljande utkast till indelning i valkretsar, så finner man, något som för öfrigt redan i går anmärktes, att Kristianstad, som icke har någon som helst beröring med Uddevalla och Strömstad, hör till samma valkrets som dessa, medan en annan valkrets, som upptager Stockholms och Uppsala läns städer, dessutom omfattar en enda stad i Västmanlands län, Västerås, under det de öfriga städerna i sistnämnda län, Sala, Köping och Arboga, höra till en annan valkrets.

Går man till norra delen af landet, så tillhöra städerna i Västerbottens, Västernorrlands och Norrbottens län en och samma valkrets. Deras antal är åtta, men afståndet mellan den sydligaste, Sundsvall, och den nordligaste, Haparanda, är ganska stort. Huruledes utskottet kunnat anse, att det finnes något egentligt samband mellan dessa städer, som ligga på så långt afstånd från hvarandra, kan jag för min del icke inse.

Vidare ber jag att få nämna, att det finnes inom landet, som bekant, ganska många köpingar och municipalsamhällen, där stadsnärning bedrifves likaväl som i städerna, och många af dessa samhällen hafva större invånareantal än de mindre städerna. År 1892 hade dessa samhällen ett invånareantal af omkring 17,700. År 1902, eller således tio år senare, hade invånareantalet stigit till mer än dubbla beloppet eller till 36,500, och det oaktadt Örnsköldsvik, som 1892 var köping, under tiden blifvit stad och således gått ur räkningen för köpingarne.

Nu skulle man kunna tro, att i afsende på förvaltningen det råder mycken olikhet emellan stad och land. Förhållandet är, att i judiciellt afseende har man på landet häradsrätt och i stad rådstufvurätt, för den administrativa förvaltningen hafva vi magistraten i städerna samt kronofogdar och häradsskrifvare på landet, och för den kommunala förvaltningen har man i stad stadsfullmäktige eller allmän rådstuga och på landet kommunalstämma. Sålunda framträder icke i afseende å förvaltningen en sådan skillnad, som skulle kunna motivera att land och stad skola hvar för sig välja särskildt. Men det tillkommer här också en annan omständighet. Inom länen finnes en

representation gällande både för land och stad, nämligen landsting, där ledamöter inträda såväl från landsbygden som från städerna, och vidare finnas hushållningsällskap, i afseende å hvilka råder samma förhållande. Inom dessa institutioners områden utöfva land och stad gemensamt inflytande på allmänna ärenden, och därigenom att land och stad tillhöra samma län eller landstingsområde, blir naturligtvis äfven förbindelsen dem emellan lifigare. På dessa grunder kan jag för min del icke vara med om utskottets förslag i den delen.

Hvad nu beträffar den af vice talmannen väckta motionen vill jag säga, att, då herrar Tamm och Östberg väckte sin för någon tid sedan afgjord motion i samma riktning, jag röstade för den, då jag var öfvertygad, att en sådan förändring vore behöflig. Men jag anser det icke lämpligt att sammanbinda detta förslag med denna fråga, utan jag hoppas, att det en annan gång måtte komma särskildt fram.

Jag anhåller om bifall till herr Billings förslag.

Friherre Åkerhielm: Då jag begärde ordet var det i främsta rummet för att gentemot några talare från gårdagens debatt häfda Första Kammarens och Riksdagens fullständiga frihet att, oberoende af några på förhand fällda yttranden i denna fråga, fatta det beslut, som Riksdagen anser bäst och för landet nyttigast. Det har påståtts, att Riksdagen vore bunden genom föregående uttalanden, och hans excellens statsministern har till och med sagt, att Riksdagen begärt allmän rösträtt, att Riksdagen gifvit sitt ord om allmän rösträtt och att den, som gifvit sitt ord, äfven bör infria det. Det lät nästan som en återklang af ett yttrande, som jag för icke länge sedan läste i en större hufvudstadstidning, att Riksdagen i den kungl. propositionen hade fått just hvad den begärt och att det då icke skulle vara lojalt af Riksdagen att icke acceptera det kungliga förslaget.

För att bevisa oriktigheten af dessa påståenden anhåller jag att få göra en liten rekapitulation af hvad som föregått i rösträttsfrågan. Jag skall dock härvid icke gå längre tillbaka än till år 1900. Riksdagen begärde uti skrifvelse af den 10 maj år 1900, »att Kungl. Maj:t tackes låta verkställa en i möjligaste mån fullständig och allsidig utredning rörande de förutsättningar och villkor, under hvilka valrätten till Riksdagens Andra Kammare må kunna utsträckas, samt för Riksdagen framlägga förslag, hvartill denna utredning kan föranleda». Det kan vara nyttigt både för den fråga, som jag nu särskildt berört, och för det beslut vi i dag skola fatta att erinra sig inledningen till denna riksdagsskrifvelse. Den lyder sålunda: »Denna fråga» — nämligen frågan om utsträckt valrätt till Riksdagens Andra Kammare — »är, enligt Riksdagens uppfattning, för hela vårt konstitutionella lif af alltför genomgripande betydelse för att kunna lösas utan en föregående allsidig och fullständig utredning. För en mogen pröfning från Riksdagens sida af denna fråga måste det vara en oeftergifdig förutsättning, att Riksdagen blifvit satt i tillfälle att öferskåda olika spörs-

Om utsträckning af den politiska valrätten m. m.
(Forts.)

Om utsträckning af den politiska valrätten m. m.
(Forts.)

mål, som med densamma äga samband och som äro att beakta, då en sådan omdaning af den politiska valrätten ifrågasättes, att denna valrätt skulle ställas på väsentligt bredare grund än hittills. I en så viktig fråga kan det icke vara förenligt med statens välfärd, att beslut fattas, som skulle innebära steg ut i det obekanta, och allra minst kan det begäras af dem, hvilka för närvarande ställa sig tveksamma i fråga om behovet och gagneligheten af en rösträttsutvidgning, att de skola medverka till någon förändring i det bestående, så länge de icke genom en utredning satts i tillfälle att bedöma dess verkningar. En allsidig utredning skall göra det möjligt för vederbörande att sinsemellan jämföra olika förslag och mot hvarandra väga deras företräden och brister. Dessförutan kan icke en tillfredsställande och varaktig rösträttsreform komma till stånd». Riksdagen angaf därefter olika alternativa förslag som borde undersökas. Alla dessa utgingo emellertid från den kommunala rösträtten såsom grund eller dess ersättande med viss direkt skatt till staten. Sedan Riksdagen angifvit dessa alternativ, fortsatte Riksdagen: »först om på detta sätt en allsidig utredning kommit till stånd, skall det, enligt Riksdagens åsikt, blifva möjligt att uppgöra ett förslag till valrättsreform, som bäst tillfredsställer samhällets behof och därjämte är på lämpligt sätt afpassad efter öfriga bestämmelser i vårt statskick». I anledning af denna skrifvelse igångsattes af Kungl. Maj:t en statistisk utredning. Men regeringen afvaktade icke avslutningen af denna utredning. Den 31 maj 1901 fick statistiska byrån i uppdrag att afgifva en preliminär summarisk redogörelse, som inkom till Kungl. Maj:t i januari 1902, och så framlades i mars 1902 ett rösträttsförslag. Detta rösträttsförslag besvarades, som bekant, af Riksdagen med en skrifvelse af den 20 maj 1902, som blott innehöll, att »Riksdagen, som vid behandling af Eders Kungl. Maj:ts till Riksdagen aflättna proposition med förslag till ändrad lydelse af vissa §§ i regeringsformen och riksdagsordningen» — jag räknar nu icke upp dem — »icke funnit sig böra bifalla den kungl. propositionen, får härmed anhålla, att Eders Kungl. Maj:t ville låta verkställa en från alla synpunkter fullständig utredning af frågan om utsträckt valrätt till Riksdagens Andra Kammar samt för Riksdagen, om möjligt, vid början af 1904 års riksmöte framlägga resultatet af denna utredning jämte de förslag, Eders Kungl. Maj:t finner däraf föranledas». Nu berodde ju, såsom känt, denna korta affattning af Riksdagens skrifvelse därpå, att motiveringen blifvit olika i de båda kamrarna. I Första Kammaren låg till grund för skrifvelsen ett förslag af herr Billing. Detta är i hufvudsakliga delar uppläst förut, och jag skall nu endast taga fram några satsar i detta förslag och särskildt en punkt, som herr Berg i går förbigick, Det talas om de mångskiftande meningarna i frågan och att man icke kunnat enas om annat än ett åldersstreck, fullgjord värnplikt och skatteplikt. Men kommer så följande fortsättning: »rörande sättet i öfrigt för frågans lösning har icke inom Riksdagen någon stadgad öfvertygelse ännu kunnat bringas till stånd. *Det synes där-*

för vara nödigt, att, i öfverensstämmelse med hvad som redan uttalats i Riksdagens skrivelse af den 10 maj 1900, en fullständigare och mer ingående undersökning af frågan äger rum, än som genom nu verkställda utredningen kommit densamma till del. Vid en sådan undersökning, vare sig densamma anses böra öfverlämnas åt en kommitté eller verkställas på annat sätt, synes äfven böra komma under bedömande, huruvida en reform af landets representation skulle hellre än på ändring i gällande censusbestämmelser kunna, med upphäfvande af den olika representationsrätten för stad och land, grundas på allmän rösträtt i förening med införandet af en proportionell valmetod, anordnad vare sig med medelbara eller omedelbara val, eller med tillämpning af graderad röstskala, eller andra bestämmelser, som må vara ägnade att åt de nu valberättigade bibehålla ett skäligt inflytande på afgörandet af landets angelägenheter». Man upprepade sålunda sin begäran från år 1900 om en allsidig utredning och man begärde, att utöfver de alternativ, som enligt denna skrivelse skulle beaktas, äfven den frågan skulle undersökas, huruvida ett förslag skulle kunna baseras på allmän rösträtt med vissa garantier. Däruti kan omöjligen ligga, att Riksdagen uttalat sig positivt för allmän rösträtt, och i alla händelser framgår det väl af denna skrivelse såväl som af förslagsställarens föregående anförande att, om förslaget skulle byggas på allmän rösträtt, så förutsatte kammaren att därvid skulle fogas starka garantier. Och jag vill gentemot en talare på värmlandsbänken, som i går yttrade, att kammaren tog detta beslut därför att den förälskat sig i den proportionella valmetoden, framhålla, att anledningen till denna begäran om en särskild undersökning angående ett förslag, grundadt på allmän rösträtt, berodde, så vidt jag då fattade situationen, därpå, att många resonerade så, att om vi inskränka oss till en sänkning af strecket, få vi endast en obetydlig frist, vi bli snart drifna ned till allmän rösträtt i alla fall, och då borde man föredraga att bygga ett förslag på allmän rösträtt, så vidt man därmed kunde förbinda starka garantier, hvilka i sådant fall ansågos vara mera möjliga än eljest att vinna.

Hvad Riksdagen således begärde i denna skrivelse var fortfarande en allsidig utredning, en utredning anslutande sig till den utredning, som begärdes 1900, och slutligen att vid denna undersökning borde som ett ytterligare alternativ undersökas ett förslag, baserat på allmän rösträtt med tillfredsställande garantier.

Huru behandlade regeringen nu denna begäran? Några veckor därefter och sedan ett regeringsskifte ägt rum, lät regeringen meddela, att den fattat sin position i frågan, att regeringens program var allmän rösträtt, med 25 års ålder, fullgjord värnplikts- och skattskyldighet såsom förutsättningar, och att man därjämte ämnade undersöka, huruvida en valmetod, baserad på ett proportionellt valsysteem, låte sig praktiskt genomföras. En kommitté fick i uppdrag att utarbeta förslag till en efter vårt lands förhållanden afpassad metod för proportionella val till Andra Kammaren. Men utöfver den kommitté-

Om utsträckning af den politiska valrätten m. m.
(Forts.)

Om utsträckning af den politiska valrätten m. m.
(Forts.)

utredning, som sålunda ägde rum, samt en statistisk utredning verkställdes ingen annan utredning. Det gjordes icke någon genomgående undersökning af olika alternativ, ingen jämförande undersökning mellan olika garantiers värde och, hvad jag för min del lägger synnerligen vikt på, det gjordes ingen undersökning om hvilka motviker i de främmande länder, där den allmänna rösträtten var antagen, funnes mot den allmänna rösträttens missbruk, motviker naturligtvis ej blott i själva valrättsbestämmelserna, utan framförallt uti författningen i öfrigt. Hade en sådan utredning gjorts, tror jag för min del, att både regering och folk skulle nödgas säga sig, att med det förslag, som här föreligger, äro vi icke utrustade för att uppbara den allmänna rösträtten, och jag tror särskildt att regeringen då fått en mycket stark maning att taga i öfvervägande, om icke förslaget borde åtföljas af en bestämmelse i den riktning, som innefattas i herr Lundeborgs m. fl. motion.

Det är därför så långt ifrån att genom hvad som föregått Riksdagen för sin del skulle kunna anses hafva någon förbindelse att antaga Kungl. Maj:ts förslag, att det naturligaste svaret på den kungl. propositionen väl vore att säga: Vi hafva år 1900 begärt en fullständig utredning, denna begäran har förnyats år 1902, någon sådan utredning hafva vi icke fått och vi afvakta denna, innan vi intaga vår ställning till något som helst rösträttsförslag. Det är äfven, tror jag, klart af hvad jag nu sagt, att Riksdagen icke har på förhand gifvit någon anslutning till principerna i det kungl. förslaget. Det är icke, såsom hans excellens statsministern i går sade, Riksdagen som begärt allmän rösträtt, Riksdagen har begärt en utredning, och det är regeringen, som, *innan* den ens påbörjat denna utredning, dekreterat den allmänna rösträtten såsom grundval för det sedan framlagda förslaget. Det är icke heller, såsom hans excellens statsministern sade, Riksdagen, som gifvit sitt ord om den allmänna rösträtten och som nu skulle vara skyldig att inlösa detsamma. Det är regeringen, som gifvit detta ord, och någon skyldighet att inlösa detta åligger icke Riksdagen.

Den andra anledningen, hvarför jag begärde ordet, var att få till protokollet angifva min ställning till den föreliggande frågan. Jag skall då yttra mig något om det kungl. förslaget och de garantier detta innehåller. Jag förbigår de bestämmelser, om hvilka förut enighet rådt, fullgjord skattskyldighet och fullgjord värnplikt, ty dessa bestämmelser äro nog, som en af det kungl. förslagets varmaste försvarare i går yttrade, icke några egentliga garantier, de äro blott förutsättningar. Den enda egentliga garanti, som det kungl. förslaget innehåller, är det proportionella valsättet, men om det hafva vi i vårt land ingen som helst erfarenhet. I några främmande länder har det praktiserats, men under väsentligt olikartade förhållanden mot dem, under hvilka det skulle komma att tillämpas hos oss, och samme talare, på hvilken jag nyss häntydde, yttrade också i går — han har

varit med om kommittéförslagets uppgörande —, att detta blifvit uppgjort utan några egentliga förebilder.

Kan man då hysa mycken tillit till denna valmetod och dess verkningar? Mig förefaller den som ett experiment, hvars resultat vi omöjligen kunna bedöma. Det är att sätta allt på ett kort, men ett kort, hvars valör är fullständigt obekant. Vi kunna icke nu genomtränga den ogenomskinliga sidan af kortet, som ligger uppe, men det kan hända att, när kortet en gång ligger uppslaget på bordet, de, som i detta kort trott sig finna ett *ess*, till sin förskräckelse skola finna, att det var endast en hacka. Men då är det för sent. Insatsen i detta vågspel finner åtminstone jag vara alltför stor.

En talare i går på göteborgsbänken hade icke heller mycken tillit till denna valmetod, men han sade, att den kan vara lämplig som en öfvergång, och att vi sedermera kunna afskaffa den. Jag skulle vilja fråga den ärade talaren, om han tror, att det kan finnas någon utsikt att då få en annan garanti i stället.

För mig står det klart, att man skulle handla i hög grad äfventyrligt, om man accepterade ett förslag, som icke vore baserad på någon annan garantigrund än denna, och det är därför också enligt min mening alldeles tydligt, att man borde med allvar försöka finna någon förstärkning för densamma.

En sådan förstärkning ligger efter min mening i den motion, som blifvit väckt af herr Lundeberg m. fl. Visserligen skulle jag hafva önskat, att den haft en något vidare omfattning, men äfven i det skick, som den nu föreligger, måste den anses utgöra en icke oväsentlig garanti, och därigenom erhålles i alla fall en garanti, som man kan så att säga taga på. Man kan se och göra klart för sig, hvad den betyder i motsats mot hvad fallet är med den proportionella valmetoden.

Hans excellens statsministern yttrade i går, att han skulle prisa den dag lycklig — så tror jag orden föllo — då ett sådant förslag som det nu åsyftade skulle kunna genomföras, men han sade, att regeringen icke hade kunnat framlägga något förslag därom, emedan Riksdagen icke i någon skrifvelse anhållit därom. Har då regeringen ingen rätt till initiativ, och kunna icke framställningar från regeringen göras under andra förhållanden, än att Riksdagen förut har begärt dem? Denna kammarens ställning till frågan var i alla händelser icke för regeringen obekant, och jag ber då att i första hand få erinra därom, att, när förslaget om inkomstskatt förelåg, denna kammar fattade ett beslut, som åsyftade en skrifvelse till Kungl Maj:t med anhållan om sådana bestämmelser, att grunderna för beskattningen enligt inkomstskatteförordningen blefve undandragna de gemensamma omröstningarna.

Herr statsministern sade, att *Riksdagen* icke fattat något beslut om den saken. Ja, frågan låg ju så, att, när regeringen icke hade framlagt något förslag, Första Kammaren nog icke hade någon utsikt att i detta fall genomdrifva sin mening.

Om utsträckning af den politiska valrätten m. m.
(Forts.)

Om utsträckning af den politiska valrätten m. m.
(Forts.)

Kammaren kunde därför icke gärna göra sitt samtycke till inkomstkatten beroende på en sådan framställning till regeringen, då frågan ju berodde på gemensam votering, och man hade klart för sig, att man af en gemensam votering ingenting hade att hoppas. Men, som sagdt, Första Kammaren tillkännagaf då åtminstone fullkomligt tydligt sin ställning till frågan.

Och jag vågar påstå, att kammaren i själfva verket också gjorde det år 1902, ty om äfven denna fråga icke omnämndes uti skrivelseförslaget, så förekommo dock här tillräckligt många uttalanden, för att regeringen skulle hafva kunnat inse Första Kammarens ställning till frågan. Och för min del tillät jag mig då erinra, att ingen regering borde kunna förbise den synpunkten, när rösträttsfrågan komme till vidare behandling.

Herr Billing erkände värdet af den garanti, som ligger uti herr Lundebergs förslag, men han ville förringa detta värde. Han sade, att, när Första Kammaren, som hyser ett lifigt intresse för försvarsfrågor, ville hafva fram anslag för försvaret, den då nog kommer att underkasta sig en progressiv beskattning, om medel för nämnda ändamål icke på annat sätt kunna ernås. Ja, för försvaret kan mycket offras, men det torde ändå vara godt, att man har en möjlighet i sin hand att bestämma några gränser för den progressiva beskattningen, och detta så mycket hellre som, med den sammansättning man kan vänta af Andra Kammaren enligt det kungl. förslaget, det nog blir en hel mängd anslag af annan natur, som komma att därifrån framdrivas, om medlen till dessa anslag kunna tagas på den progressiva beskattningens väg.

Herr Billing framhöll också i går vikten af att man nu måtte fatta ett positivt beslut. Därtill vill jag i första hand svara, att för mig ligger det vikt mindre på att fatta ett positivt beslut än att fatta ett godt beslut.

Men den egentliga anledningen, hvarför herr Billing ansåg det vara af vikt, att ett positivt beslut nu blefve fattadt, var den, att man därmed skulle få ett slut på den agitation, som nu pågått i rösträttsfrågan. Och en annan talare, på göteborgsbänken, uttryckte samma tanke ungefärligen sålunda: låtom oss nu få ett slut på denna fråga, så att vi i stället kunna ägna oss åt ekonomiska och kulturella frågor. Tro verkligen dessa herrar, att, om vi fatta ett beslut sådant som nu är föreslaget, vi hafva den ringaste utsikt för att det skall blifva slut på agitationen, när icke den allmänna rösträtten blifvit accepterad hela linjen utefter? Är det så, som herr Billing sade, att man från socialistisk och radikal sida är obenägen emot de proportionella valen, då är det ju tydligt, att efter antagandet af det här föreliggande förslaget fälttåget genast skulle öppnas emot det proportionella valsystemet, och agitationen blifva fullt så stark som den nuvarande, för att få bort detta system, som man skulle anse vara hämmande för sina önskningsar.

Jag har intet yrkande att göra. I det läge, som frågan för

närvarande befinner sig, kommer jag att gifva min röst för herr vice talmannens förslag.

Med antagande af detta blifva vi dock icke alldeles handlöst utkastade i det obekanta. Hans excellens statsministern varnade starkt emot att antaga detta förslag. Han sade, att om detta gjordes såsom ett villkor för rösträttsförslaget, skulle pressen däri få en anfallspunkt. Jag för min del är viss om, att Första Kammaren och äfven vår medkammare fatta sina beslut utan allt afseende på det klander, som besluten må kunna väcka i pressen.

Herr statsministern sade vidare, att om Första Kammaren antoge detta villkor, kunna vi stå fast vid det en riksdag och kanske äfven en annan riksdag, men sedan måste vi vika. Och herr statsministern erinrade då om huru det gått i grundskattefrågan, och att man hade fått uppföra dessa skatter utan något vederlag. Nej, så var det väl icke. Vederlaget var ju efter vårt sätt att se af en mycket stor och viktig beskaffenhet. Ty hvad var det vi då eftersträfvade? Vi sträfvade efter en förstärkning af vårt försvar.

Det var för att vinna något för denna fråga, som legat och, enligt hvad jag hoppas, allt framgent skall komma att ligga Första Kammaren varmt om hjärtat, som vi gjorde offret af grundskatterna, sedan man väl hade funnit, att på den vägen en lösning kunde uppnås. Det var således då vi, som önskade någonting, och Andra Kammaren, som ställde upp ett villkor, på hvilket vi gingo in. Hur är det nu i denna fråga? Icke är det väl Första Kammaren, som företrädesvis eller med synnerlig värme önskar en utsträckning af rösträtten. Önskan därom ligger kanske mest utom Riksdagen, men de, som gjort sig till målsmän för denna önskan och är efter år framfört densamma, äro till finnandes i Andra Kammaren. Det är således vi, som nu emot denna önskan ställa ett villkor, nämligen det villkor, som innefattas i vice talmannens förslag. Om man nu skulle för utgången af rösträttsfrågan få hemta en analogi från grundskattefrågan, ja, då borde man ju i motsatt mot herr statsministern kunna säga, att vi hade goda utsikter att uppnå det villkor, vi funnit vara nödvändigt.

Herr statsministern sade äfven, att vi icke kunna stå emot, ty den politiska tyngdpunkten låge i den Andra Kammaren. Ja, den uppfattningen har nog ofta fått sitt uttryck i den nuvarande regeringens åtgärder. Annu är det dock, såsom en talare på dalabanken i går erinrade, så, att grundlagen tillerkänner båda kamrarna lika berättigande. Men om det förslag, som här är i fråga, skulle komma att antagas utan någon annan garanti utöfver det proportionella valsystemet, då tror jag nog, att man därefter med skäl skall kunna säga, att tyngdpunkten blifvit öfverflyttad till Andra Kammaren. Ingenting kan därför efter min mening bättre än dessa herr statsministerns ord bevisa det verkliga och inre sammanhanget mellan det kungliga rösträttsförslaget och den bestämmelse, som herr vice talmannen velat foga vid detsamma.

Om utsträckning af den politiska valrätten m. m.
(Forts.)

Om utsträckning af den politiska valrätten m. m.
(Forts.)

För min del har jag den uppfattning, att det är vår skyldighet att nu fatta vårt beslut i denna fråga såsom hvars och ens plikt och samvete bjuder honom utan att taga hänsyn vare sig till det klander, som vi möjligen kunna få röna i pressen eller annorstädes eller att låta imponera på oss af den mäktigare ställning, som hans excellens herr statsministern velat tillerkänna Andra Kammaren.

I detta anförande instämde herr *Törner*.

Hans excellens herr statsministern *Boström*: Med anledning af det i sitt slag utmärkta anförande, vi nu haft nöjet höra, ber jag att få yttra några ord.

Friherre *Åkerhielm* klandrade först, att den undersökning, Riksdagen hade begärt, icke var så fullständig, som önskligt varit, och att det icke fanns några olika förslag att välja på. Jag vill dock säga honom, att förslag gång efter annan varit framställda om nedsättande af skattestrecket; de hafva icke vunnit Riksdagens bifall. Det har vidare varit fråga om klassval; detta har icke heller bifallits. Det har ock varit fråga om att gifva ökad rösträtt åt vissa personer — de som fyllt 40 år och de gifva — men icke heller detta har vunnit Riksdagens bifall. Det var då efter min och regeringens mening alldeles påtagligt, att det under sådana förhållanden icke fanns annat kvar än det, som af Riksdagens bägge kamrar hade uttalats, nämligen att söka lösa frågan på den allmänna rösträttens grund under förutsättningar och villkor, som kunde vara tillräckliga.

Det är sant, som friherre *Åkerhielm* säger, att i en skrifvelse med uttalande af att sådant önskningsmål icke ligger någon förbindelse att taga det förslag, som kunde komma att framställas. Men efter min mening är det också alldeles gifvet, att nog hade, efter hvad som försiggick 1902, Riksdagen bestämdt uttalat sig för, att det var på den allmänna rösträttens grund utvecklingen skulle gå. De nu upptagna förutsättningarna och villkoren äro också de, som framgingo af bägge kamrarnes debatter år 1902.

Den ärade talaren fann dem icke vara tillräckliga och särskildt var han rädd för, att de proportionella valen endast skulle befinnas vara ett ringa experiment, ett experiment, som skulle visa sig vara af föga värde, när det en gång komme att gälla. Detta torde dock vara en uppfattning, hvarom han, enligt hvad jag vill hoppas, står tämligen ensam, ty det är väl dock alldeles gifvet, att, när i de stora valkretsarne många meningar finnas, man genom de proportionella valen skall kunna så vidt möjligt få fram alla skiftningar, som äro af någon betydenhet.

Det är här icke endast fråga om en valmetod. Det gäller någonting mycket mera, nämligen ett erkännande af, att det icke blott är majoriteten, som har något att säga, utan äfven minoriteten.

Å andra sidan är det naturligtvis gifvet, att man icke på förhand kan vara fullt på det klara med, hur de proportionella valen komma

att slå ut; principiellt måste vi ju kunna bedöma det, men utslaget i detalj få vi först genom erfarenheten. Men så är det alltid, när vi fatta beslut om nya saker.

Friherre Åkerhielm riktade en allvarlig anmärkning emot regeringen, därför att den icke hade tagit upp den fråga, som är föremål för herr Lundebergs m. fl:s motion, och han lade regeringen särskildt till last, att den icke hade gjort det, därför, som jag skulle hafva uttryckt mig, att någon skrifvelse från Riksdagen i detta ämne icke förelåg. Ja, jag framhöll, att det icke fanns någon skrifvelse i ämnet, men friherre Åkerhielm uteglömde eller utelämnade hvad jag sade därom, att regeringen icke gillade denna ståndpunkt och därför icke heller kunde komma med något sådant förslag.

Friherre Åkerhielm uttalade som sin mening, att det var regeringen, som hade tagit initiativet till förslaget om den allmänna rösträtten och icke Riksdagen; då borde det ju vara alldeles påtagligt äfven för honom, att initiativ ingalunda saknas hos regeringen. Men han får förlåta, om den icke vill mottaga ett imperativt mandat.

Efter hvad jag sett af tidningarne om konstitutionsutskottets ärade ordförandes yttrande i går afton äfvensom af hvad som här blifvit sagdt af friherre Åkerhielm och herr Wieselgren kan jag märka, att man fäst ett visst afseende vid det uttryck jag i går fälde, att den politiska tyngdpunkten hvilade i Andra Kammaren. Jag ber herrarne vara goda att taga detta uttryck i det sammahang det fälldes. Jag framhöll, att man kunde säga nej till en mening, som omfattades af Andra Kammarerna, en gång, att man kan säga nej två gånger, men att man icke kan säga nej i längden; och jag står för den uppfattningen. Detta är beroende dels på det högre medlemsantal, som finnes i Andra Kammaren, dels på den omständigheten, att dess ledamöter tätare omväljas och väljas mera direkt af valmanskåren än Första Kammarernas ledamöter, och möjligen också därpå, att andra kammar-ledamöternas val ju nog till äfventyrs också kunna anses ligga denna kammare närmare. Detta är för resten icke ett enstaka förhållande hos oss, utan detsamma gäller om Englands öfver- och underhus, om Frankrikes deputeradekammarer och senat etc. Detta uttryck må dock icke kunna tolkas så, som skedde af konstitutionsutskottets ärade ordförande, när han ville säga, att jag hade lederat grundlagens föreskrifter om bägge kamrarnes likställighet, lika befogenhet och lika myndighet. Detta kunde så mycket mindre varit min mening, som jag i Andra Kammarerna just erinrade om denna bestämmelse, och att man vid sitt beslut borde taga hänsyn till densamma.

Herr Tamm, Hugo: Jag skall be att få upptaga såsom mitt eget det sista uttrycket, som fälldes af friherre Åkerhielm, då han yttrade, att man måste hafva respekt för hvars och ens åsikter. Jag hyser den allra fullaste respekt för de personer, hvilka i dag stå på en annan sida än jag, de personer, hvilka hafva yrkat afslag. Jag skall sålunda icke alls rikta mig till dem, utan jag skall säga de ord,

Om utsträckning af den politiska valrätten m. m.

(Forts.)

Om utsträckning af den politiska valrätten m. m.
(Forts.)

jag har att säga, till dem ibland oss, hvilka nu stå på den grund, som uti Kungl. Maj:ts förslag hufvudsakligen framhållits. Kungl. Maj:ts förslag är nu så mycket omskrifvet och omdiskuteradt i hvarje den minsta detalj, att jag tror det vara lönlös möda att taga upp några af skälen för eller emot detsamma. Det är säkerligen tillräckligt känt för hvar och en, som nu skall afgifva sin röst.

Hvad jag emellertid nu till en början vill konstatera, det är, att, såvidt jag känner, både den grupp, som inom denna kammare håller på Kungl. Maj:ts förslag, och den grupp, som omfattar herr Lundeborgs förslag, äro eniga om att antaga detta Kungl. Maj:ts förslag. Tiden torde därför icke behöfva vidare upptagas med att därom diskutera.

Äfven en annan fråga har blifvit så mycket debatterad, att icke heller den efter min uppfattning behöfver vidare diskuteras. Jag tror nämligen, att det icke är många inom denna kammare, som icke hafva erkänt den s. k. inkomstkattens löslighet, då den icke är grundlagsbefästad, erkänt de stora fel, som i densamma form förekomma, och de stora faror, som möjligen kunna hota vår industri och våra näringar från densamma, om man utgår därifrån, att sammansättningen af den Andra Kammaren en gång kan blifva sådan, att den går revolutionärt till väga.

Om dessa två saker tror jag således, att någon ytterligare diskussion icke vidare behöfver förekomma.

Hvad som däremot behöfver diskuteras och klargöras är åter den frågan, huruvida kammaren skall antaga det utaf herr vice talmannen framförda tillägget till den kungl. propositionen, nämligen att såsom villkor insätta inkomstkattens grundlagsbefästande. Då under den föregående debatten mitt namn och mina yttranden så många gånger blifvit anförda, kanske kammaren ursäktar, om jag med ett par ord söker att gifva en förklaring af min ställning därutinnan. Jag är för min del icke alls rädd för att, och anser det icke som något oförlåtligt fel, om man skulle ändra åsikt, eller, som en visare man än jag sade: jag tackar gud för hvar dag jag blir klokare. Men jag kan icke se, att något klander för inkonsekvens kan komma mig till del i denna fråga.

Redan när arméorganisationen lades fram för Riksdagen, var jag ibland de 29, hvilka röstade nej till densamma utaf bland annat det skäl, som framfördes utaf två af mina meningsfränder, att det var farligt att aflåta en sådan skrifvelse som den, hvilken rörde inkomstkatten och rösträtten, om hvilka man icke alls visste, hvart de skulle taga vägen, eller hvad lösning skulle ur skrivelserna utgå. Sedermera, vid diskussionen år 1902 om den allmänna rösträtten, så uttalade jag för min del de bestämda punkter, som i det närmaste sammanföll med det, som af Biskop Billing och vice talmannen framställdes såsom bestämda grunder, för att man skulle gå med på ett rösträttsförslag. Jag var, enligt hvad jag tror, den ende, som vid detta tillfälle framhöll, att det vore skäl, att *regeringen toge i öfver-*

vägande, om icke äfven andra garantier borde beaktas, däribland jag nämnde 5-årsperioder för Andra Kammarens ledamöter och äfven inkomstskattens grundlagsbefästande. Jag kan icke neka till, att jag beklagar, att detta nu icke har skett.

Det stod mig då ingen annan utväg till buds för att framhålla min åsikt än att på anmodan förena mig med herr Östberg uti att väcka den motion, som nu kallas för den Östberg-Tammska motionen. Jag gjorde då detta — såsom både friherre Åkerhielm och vice talmannen kunna intyga — under ett bestämdt villkor, nämligen det villkoret, att nämnda motion icke fick sammanbindas med rösträttsfrågan. Jag kunde också endast gå med på motionen därigenom, att en del i densamma utströks, emedan jag, som sagdt, icke ville hafva den sammanbunden och hopkopplad med rösträttsfrågan. Och skälet till detta var precis samma skäl, hvilket nu för mig är talande, då jag icke kan gå med på vice talmannens motion. Jag skall be att få belysa detta från två sidor. För det första fruktar jag, att just en sammankoppling mellan de två frågorna skulle komma att hålla tillbaka och omöjliggöra redan det mål, som vi alla eftersträfvat, nämligen grundlagsbefästandet af inkomstskatten. Huru gick det nämligen, när denna motion enskildt kom fram? Ja, Första Kammaren biträdde den utan diskussion och i Andra Kammaren afslogs den, men minoriteten uppgick dock till 75 röster. Om nu, såsom herr vice talmannen föreslår, Första Kammaren skulle af Andra Kammaren kräfvat ett beslut, med hänsyn tagen till denna inkomstskatt, tro herrarne, att siffran 75 kommer att stå kvar? Ja, för min del är jag alldeles säker på, att Andra Kammarens votum i detta fall kommer att sänka ned denna röstsiffra betydligt. Jag vet särskildt några personer i Andra Kammaren, hvilka gingo med på denna bestämmelse om inkomstskatten därför att den icke var sammanknuten med rösträttsreformen. Jag träffade några andra, hvilka sade: ja, vi äro med om saken, men vi hafva en viss misstänksamhet om, att den blir sammanknuten med rösträttsfrågan, och därför rösta vi nu nej. Att nu på detta sätt så att säga sänka denna röstsiffra, det kan jag ej förstå vara annat än att försvaga den ställning, hvori frågan för närvarande ligger. Jag kan däremot å andra sidan ej finna annat, än att det hade varit lyckligt, om vi från statsrådsbänken hade fått höra denna tanke något framhållas, att, när den allmänna och allsidiga utredning, som, enligt herr finansministerns under debatten om inkomstskatten gifna löfte, skulle verkställas, efter undergången bearbetning skulle framläggas för Riksdagen, denna fråga, som dock inom Riksdagen burits upp af 75 röster inom Andra Kammaren och en enhällig Första Kammare, icke skulle helt och hållet med tystnad förbigås, utan att äfven denna sida af frågan skulle iakttagas. Jag tror för min del, att frågan ligger så att den icke bör släppas. Därpå hänger för mycket, efter min uppfattning, och det är nödtvång att hålla den uppe för att industrien inom Sverige skall åtminstone från detta håll kunna arbeta i lugn och ro.

Om utsträckning af den politiska valrätten m. m.
(Forts.)

Jag vill dessutom för kammaren framhålla, huruledes Första Kammaren alltid har dragit det kortaste strået vid de sammankopplingar, som gjorts i flere frågor. Jag kan erinra om grundskattefrågan. Jag kan vidare erinra om läroverksfrågan, som vi dragits med i så många år. Jag kan taga arméorganisationen med sammankopplingen af två skrivelser, om inkomstskatten och om rösträtten. Men huru stodo frågorna då? Jo, grundskattefrågan t. ex. stod så, att Andra Kammaren hade ett bestämdt positivt intresse och Första Kammaren hade ett. På samma sätt låg i läroverksfrågan det starkaste intresset i Andra Kammaren för en reform af läroverken, hvarigenom latinet skulle stryka, och Första Kammaren höll i allmänhet på att oafsedt detta få förbättra lärarelönerna. Men huru står det i föreliggande fråga? Jo, jag vågar, trots att någon antydde motsatsen, säga, att så egendomligt står det nu, att, så vidt jag kan förstå, båda önskningsmålen äro på Första Kammarens sida. Det är från Första Kammarens sida den önskan att kunna få ett så moderat och ett så stabelt förslag i *rösträttsfrågan*, som man nu kan vinna. Jag undrar, om någon af herrarne verkligen tror, att man genom att uppskjuta frågan är ifrån år och lägga svårigheter i vägen för dennas lösning icke riskerar, att det sedan framlägges ett sämre förslag. Det är osäkert, huru frågan går i dag i Andra Kammaren; det kanske hänger på några få röster, men när förhållandena äro sådana, icke lærer det blifva bättre, om den skjutes upp en period till. Vidare är det nu Första Kammarens önskan, att *inkomstskatten* skall grundlagsfästas. Således ligga önskningsmålen i båda frågorna till en viss grad på Första Kammarens sida, och hvad skall Andra Kammaren vinna i stället? Jag kan således ej finna annat, än att detta är en mycket svagare hopkoppling med mindre utsikter att få förändring än någon af de frågor, som af mig nämndes.

Vidare har det visat sig, att vid alla dessa sammankopplingar frågorna onekligen hafva tänjts ut år efter år i långsläpiga strider, utan att frågorna kommit till någon lösning. Och det är väl klart, att, om två så stora frågor skola lösas, det är mycket svårare att samtidigt lösa dem, än om man får taga en i sänder. Jag kan ej se annat, än att om vi sammankoppla dessa båda frågor, så blir svaret: ni, Första Kammaren, hafva själfva kopplat hop dessa två frågor; nu må inkomstskattens reglerande anstå, till dess vi få den rösträttsreform, som en dåvarande Andra Kammare kräfver. Och så åstadkommer man ett hinder för grundlagsbefästande af inkomstskatten, hvilken, oberoende af någon hopkoppling, kan snart nog, som jag hoppas, blifva löst.

Men verkar redan nu denna hopkoppling, som, jag är öfvertygad därom, verkligen är farligt och skadligt för lösningen af inkomstskattefrågan, huru verkar den då på rösträttsfrågan? Troligen hänger inom Andra Kammaren hela rösträttsfrågan på några få röster. Antages här nu vice talmannens förslag, i hvilket ju rösträttsfrågan är sammankopplad med en annan fråga, så kunna vi säkert säga, att då

är också rösträttsfrågan fallen denna riksdag. Därigenom är den oafgjord, den är fullständig för denna gång bragt ur världen och öppen för nya kombinationer. Och om nu mot all förmodan rösträttsfrågan skulle gå igenom, sammankopplad med inkomstskattefrågan, få vi ej glömma, att denna fråga afgöres icke i år. Den skall ligga kvar till år 1906, då den slutligen skall komma före till afgörande, och då tror jag, att man har skaffat motståndarne ett mycket kraftigt vapen i händerna just genom en sådan kombination, som här är föreslagen. Jag tviflar på, att de ledamöter i Andra Kammaren, som nu kunna tänkas vara för ett sådant förslag, skola vilja utsätta sig för omvalen nästa år, om de hafva hemburit det faktum, att de till en kombination af dessa två frågor gifvit sina röster.

Jag skulle också önska, att ej heller Första Kammaren gjorde det för sin egen skull. Jag har alltid med smärta hört de många anfall, som tätt och ofta göras mot Första Kammaren, mot dess trångsynthet, mot dess oförmåga att förstå folket o. s. v. Det smärtar mig, därför att jag känner tillräckligt väl Första Kammarens personligheter för att veta och förstå, att det är en orättfärdig beskyllning, när man skyller densamma ått brista i god vilja och ärlig vilja. Men å andra sidan bör Första Kammaren vara rädd för och försiktig att icke ens ett sken eller en skugga faller öfver dess rätta motiv; och jag kan ej neka till, att särskildt när friherre Åkerhielm förklarar, att han ansåg de proportionella valen icke vara någon garanti och att han ansåg, att det enda, som man skulle kunna sätta upp såsom garanti, vore inkomstskatten, som dock drabbar tyngre dem, hvilka stå oss närmast, så kan detta så lätt få ett sken — låt vara alldeles oberättigadt — af att man ej nog beaktar denna stora fråga, utan har för kort blick för att öfverskåda annat än den ekonomiska sidan. Jag känner tillräckligt herr vice talmannen och dem, som stå på hans sida, för att veta att han, så ifrig som han än är för industrien, icke ledes af några som helst sådana motiv, och jag säger icke, att någon har sådana motiv. Jag har endast sagt, att en skugga kommer lätt att kastas öfver motiven, och det fattas icke sådana inom och utanför oss, hvilka gärna skulle vilja kasta hvilken slagskugga som helst öfver Första Kammaren och dess åtgärder.

Då jag således i herr vice talmannens förslag ser en fara för att hela frågan skall falla, då jag vidare ser en fara för inkomstskattefrågans lösning och jag önskar dessa båda frågor lösta så fort som möjligt, så är det ju ganska naturligt, att jag för min del måste ställa mig afstyrkande mot herr vice talmannens förslag.

Men — kan man ju säga — detta blir ej votering om det ena förslaget mot det andra; skulle man ej kanske kunna gå in på en kompromiss? Skulle man ej kunna taga bägge förslagen och göra desamma hvilande? Ja, hvad vinner man därmed? Förslaget blir ej bättre därför att det får en kamrat bredvid sig. Men jag hemställer till den ärade motionären själf: är det icke troligt, att, om man bjöde Andra Kammaren båda förslagen, det skulle visa sig, att hans

Om utsträckning af den politiska valrätten m. m.
(Forts.)

Om utsträckning af den politiska valrätten m. m.
(Forts.)

förslag vore ett förslag, som kanske ej finge en enda röst inom Andra Kammaren? Då har ingalunda den sak, han förfäktar, vunnit synnerligen härpå. Jag kan ej annat säga, än att i detta fall det tillhör Första Kammaren, som åtminstone af den moderata och konservativa pressen framhållits såsom den där har tagit ett stort och ädelt steg, ett själfuppoifrande steg i denna rösträttsfråga, att bibehålla denna sin ställning och i handling befästa sitt sagda ord. Detta kan efter min uppfattning endast och allenast ske därigenom att Första Kammaren fattar ett bestämdt och klart beslut, ett sådant, som gör tydligt för hvar man, att här har Första Kammaren ställt sig på en ståndpunkt, som är fullkomligt rättvis, folklig, som är — låt vara — själfuppoifrande, men som är Första Kammaren värdig. Ett sådant förslag kan, om Kungl. Maj:ts förslag faller i år, blifva en samlingens pol, kring hvilken till sist enighet kan vinnas mellan alla olika rösträttsförslagen; det tror jag icke kan sägas om herr vice talmannens förslag.

Jag är, såsom herr talmannen hör, anhängare af Kungl. Maj:ts förslag. För min personliga del skulle jag helst önska, att denna § 17 bibehölles oförändrad. Men när det gäller samling kring en stor fråga, så få de enskilda önskingarna falla.

Denna fråga är efter min uppfattning så stor, att i den får man ej låta vare sig egna tycken eller — och ännu mindre — en känsla af misshag och af tillfälliga strömningar för ögonblicket inverka på densamma afgörande. Den måste afgöras med klar, lugn beräkning, och först sedan man så bedömt frågan, oberoende af allt annat, får man lägga sin voteringsedel i urnan. Vi veta, mina herrar, hvad vi hafva i dag, framtiden hör icke oss till, och säkert är, att ledamöterna af Riksdagens Första Kammare komma att vexla, regeringar komma att växla, men det beslut vi i dag fatta, det blir till sitt ansvar och till sina verkningar bestående långt sedan vi hafva lämnat våra platser.

På dessa grunder, herr greve och talman, anhåller jag om bifall till Kungl. Maj:ts förslag, med den formulering, som herr Billing gifvit detsamma.

Häri instämde herr *Wester*.

Herr Almström: Det villkor rörande begränsning af de gemensamma omröstningarna i fråga om progressiv beskattning, som intagits i det af herr vice talmannen framlagda förslaget, har här af alla, som yttrat sig om detsamma, fått det vitsord, att det är nyttigt och nödvändigt och att de, om det vore fråga om att besluta det i och för sig, skulle vara med därom, likasom ett dylikt beslut en gång förut utan motsägelse fattats af Första Kammaren. Nu säga de emellertid, att de icke kunna vara med om dess sammanförande med rösträttsförslaget, och hvarför? Jo, emedan en sådan sammankoppling skulle enligt deras förmenande medföra frågans fall i Andra

Kammaren. Ja, jag ber att få framställa den frågan: huru veta herrarne detta? Veta dessa herrar, att, äfven om detta villkor bortfaller, Kungl. Maj:ts förslag skulle blifva antaget i Andra Kammaren? Jag tror, att de blifva mig skyidiga svaret därpå.

Om utsträckning af den politiska valrätten m. m.
(Forts.)

Jag kan dessutom icke gå in på den princip, som herr Billing och äfven hans excellens herr statsministern hafva velat göra gällande, den nämligen, att vi endast och allenast, till följd däraf att förslaget icke skulle kunna vinna bifall i Andra Kammaren, skulle frångå vår mening. Trots all hänsyn till och all aktning för medkammaren, får jag lof att säga, att det är att af oss fordra alltför mycken själförnekelse. Denna fråga skall väl, liksom andra prövas och afgöras efter hvad som anses vara nyttigt och nödigt och utan att taga hänsyn till huru den anses vara på annat håll.

De yttranden, som här fällts af herrar Billing och Sæve, hvilka hafva åberopat biskop Brasks reservation, att han vore nödd och tvungen, de synas mig icke passa i dessa herrars mun. De hafva visat sig kunna stå för hvad de här föreslagit, och jag tror icke, att det föreligger sådana förhållanden här, att de kunna anse sig nödda och tvungna att öfvergå från en mening, som — att döma efter hvad de själfva yttrat — dock är riktig.

Jag skulle för min del önskat, att herr Lithanders villkor hade blifvit intaget i stället för det ifrågavarande, men det vann ej tillräckligt bifall. Det nu föreslagna är dock, om ej fullt tillfyllestgörande, den enda påtagliga garanti man har, om det kungl. förslaget eller det kungl. förslaget med de modifikationer, som föreslagits, skulle gå igenom. Det har redan här blifvit framhållet, huru som de proportionella valen, huru riktiga de än må vara i teoretiskt hänseende, dock äro i vårt land opröfvade och i andra länder, där de införts, pröfvade under andra förhållanden. Det kan ej hjälpas, att, huru lockande de än se ut på papperet, det dock endast är en förhoppning, man kan fästa vid dem. Deras införande blefve ett steg ut i det okända, ett språng i mörkret, och det behöfves, för att man skall kunna känna sig någorlunda betryggad, andra garantier utom detta.

Här har ju framhållits af flere talare, att man skall taga hvad som nu kan fås, eljest hafva vi att vänta något sämre. Ja, är det så, att Första Kammaren känner sig så svag, att den ej kan motstå förslag, som äro sämre, då må de, som hafva denna känsla, antaga förslaget. För min del anser jag mig icke kunna göra det. En sådan bekännelse är icke något annat än en svaghetsbekännelse.

För min del skulle jag, om jag vore obunden, helst se, att ingen ändring skedde i den nuvarande rösträtten till Andra Kammaren, men, till följd af uttalanden vid beslutet om införande af utsträckt värnplikt, äro vi tvungna att medgifva någon utsträckning af rösträtten till en större del af befolkningen. Men vi hafva icke bundit oss att taga hvilket förslag som helst, och här i kammaren har man, såsom redan blifvit nämndt, önskat sådana garantier, som Första

Om utsträckning af den politiska valrätten m. m.
(Forts.)

Kammaren kan anse vara betryggande. De, som nu lämnas, anser jag för min del icke vara tillräckligt betryggande. En ärad vän på stockholmsbänken, herr Walldén, gjorde en jämförelse mellan betydelsen af rösträttsförslaget och det skattevillkor, som innefattas i den af herr vice talmannen framlagda motionen. Ja, det kan ju ej förnekas, att en förändring af rösträtten är ofantlig viktig och i samhällsförhållandena djupt ingripande, men man får ej förglömma, att frågan om bevarandet af våra näringar är en fråga af kanske lika viktig natur. Kunna vi icke för vår befolkning betrygga möjligheten att arbeta och att skaffa sig uppehälle, ja, då hjälper dem politisk rösträtt bra litet. Det är på den materiella grunden, som i alla händelser hvarje utveckling måste byggas.

Då jag nu yrkar bifall till herr vice talmannens yrkande, får jag på samma gång säga, att om detta icke kan vinna bifall, så går jag hellre på afslag, i förhoppning att ett mera tillfredsställande förslag framdeles må kunna framkomma. En ärad kamrat på gefleborgsbänken slutade i går afton sitt anförande med en önskan, att kammaren här i sin gamla sessionslokal måtte fatta ett beslut, som lände till fäderneslandets nytta och fromma. Ja, jag skall af allt hjärta instämma i denna önskan, men hellre än att här fatta ett beslut, som är otillfredsställande, föredrager jag att låta frågan återkomma i den nya lokalen.

Herr Trygger: Då jag reserverat mig mot utskottets utlåtande, skall jag be att få anförda de skäl, som bestämt mig, ehuru jag visserligen vet, att mina ord icke skola komma att hafva någon betydelse för den förevarande frågans utgång. Vid den stora rösträttsreformen, hvars berättigande jag för min del erkänner, ställer jag mig alldeles bestämdt såsom motståndare till de proportionella valen. För mig är icke det viktigaste, om rösträtten utvidgas mer eller mindre, utan för mig är hufvudsaken, att de valda riksdagsmännen — de må nu representera mer eller mindre avancerade ståndpunkter — äga de personliga egenskaper, det oberoende af krafter utom Riksdagen, den själfständighet, som hittills så lyckligt utmärkt våra representanter. I nämnda afseende visar enligt min mening det proportionella valsystemet sin allra största brist. Detta valsätt lägger tyngpunkten hos dem, som arrangera valen, under det att representanternas personer träda i bakgrunden. Dessa representanter utgå ur valet så att säga blott såsom en matematisk produkt af röstsiffrorna, under det att deras personliga värde har beröfvats hvarje mera betydande möjlighet att göra sig gällande.

Herr justitieministern betonade något, som för öfrigt tydligt framgår af det kungl. förslaget, nämligen att den, som gifver sin röst åt en kandidat, kanske därigenom blott och bart befördrar det partis intresse, som denne kandidat tillhör. Men jag vill för min del tillägga ännu en sak: kanske han befördrar valet af en person, som han ej anser vara värdig att äga detta högsta medborgerliga för-

troende. Hittills har det gällt hos oss, åtminstone i allmänhet, att i ett eller annat afseende framstående personliga egenskaper varit ägnade att skaffa en person plats i representationen. Men hädanefter — ifall de de proportionella valen antagas — är det min öfvertygelse, att dylika personers namn komma att företrädesvis användas för att samla röster åt mindre betydande, mindre värda personer. Ty valledningen måste onekligen, såvidt jag förstår, vara mera betjänt af osjälfständiga personer än af verkliga karaktärer. Detta är för mig grundargumentet mot de proportionella valen, och i mina ögon är det ett argument, som är tillräckligt för att fälla hela den proportionella valmetoden.

Må vi nu gå öfver till några andra skäl.

Jag vill icke uppehålla mig vid hvad en talare i går sade, att det är farligt för ett folk att taga ett sådant steg ut i det obekanta. Jag vill icke uppehålla mig vid att den proportionella valmetoden kommer att bryta sönder hela vår historiska utveckling. Men jag vill än en gång betona, framförallt med anledning af hans excellens herr statsministerns yttrande i dag, att jag tror, att ingen person, som vill vara säker om att kunna hålla sitt ord, kan åtaga sig ansvaret att garantera, att minoritetens intressen med den proportionella valmetod, som nu här är i fråga, komma att blifva i vårt land bättre tillgodosedda än genom enmansvalkretsar.

Man har från statsrådsbänken — det var herr justitieministern — åberopat exempel från Sachsen, som skulle tydligt visa, hur det går, när man har enmansvalkretsar. Men hvarför valde han Sachsen? Tyskland är stort, skulle han icke kunnat taga såsom exempel några andra af dess stater eller provinser? Då hade han fått se, att de konservativa kunna vinna seger äfven med allmän rösträtt och enmansval. Förhållandena i Sachsen äro så egendomliga, att de rakt icke duga att här åberopas såsom exempel. Jag skall emellertid icke uppehålla mig längre vid denna sak.

Men, för att gå vidare, äfven om det proportionella valsättet skulle kunna godkännas, duger det dock icke i ett land med vårt lands utsträckning och glesa befolkning. Det är dock mera än egendomligt, att man icke kunnat komma fram med någon annan förebild än — Belgien. Detta lands erfarenhet skall vara ett bevis för att vi kunna med fördel hafva proportionella val i Sverige! Hafva herrarna rest i Belgien? Belgien är som en stad — och ett dylikt lands föredöme skulle dock utgöra skäl för att man i Sverige skulle införa proportionella val.

Jag kommer nu till en viktig omständighet. Skulle det proportionella valsättet bli antaget för Andra Kammarens ledamöter, är det min fullkomliga öfvertygelse, att det kommer att framställas anspråk på proportionella val till Första Kammaren, och detta enligt min åsikt med rätta — *med rätta!* Justitieministern förnekade det berättigade i ett dylikt anspråk och han förklarade rent af, att ett sådant anspråk icke kommer att uppstå. Men då ville jag verkligen

Om utsträckning af den politiska valrätten m. m.
(Forts.)

Om utsträckning af den politiska valrätten m. m.
(Forts.)

fråga honom — ifall han vore närvarande — huru detta hans påstående låter förena sig med den grund, som han själf åberopat för de proportionella valen. Hvad är det för en grund? *Rättvisan*. Det är rättvisan, som han åberopar såsom grund för de proportionella valen till Andra Kammaren. Men är verkligen olikheten mellan kamrarna så stor, att till och med rättvisan är olika för den Första och för den Andra Kammaren?

Men, mina herrar, för min del bestrider jag denna rättvisa. Jag bestrider densamma, men icke blott med afseende å Första Kammaren, utan jag bestrider den med afseende å båda kamrarna. I ett tvåkamarsystem är det visst ingen rättvisa, som påbjuder proportionella val, utan där gäller det för hvarje parti att söka skaffa sig majoritet. Vi skola komma ihåg, att representationsförsamlingen är icke en diskussionsklubb, utan det är en *beslutande* församling, och jag har aldrig hört, att beslut blifva bättre, därför att meningsskiftningarna äro större.

Och, som sagdt, äfven om man låter oss kämpa om majoriteten, är därmed visst icke gifvet, att vi komma att duka under. Vi komma nog många gånger — vi, som representera den mera konservativa uppfattningen — att vinna seger. Jag är öfvertygad om, att denna kamp vid valen kommer att skapa goda högermän, och jag tror nästan, att de blifva jämgoda med dem, som klaga och klaga, men ändå icke kunna fasthålla hvad de förklarar — jag lämnar därhän om med rätt eller orätt — vara en oundviklig fordran af rättvisa och klokhet.

Till sist ville jag säga några ord till herr Billing.

Herr Billing har sagt — och det är uppmärksammat äfven af föregående talare — att ett afslag i år skulle medföra agitation. Från samma håll sades år 1902, att om vi antoge konstitutionsutskottets förslag, skulle det blifva en ändlös agitation. Nu frågar jag herr Billing — och jag frågar samtliga herrarna här — tro herrarna verkligen, att en rösträttsförändring, med hvars princip de egentliga rösträttsvännerna icke äro nöjda och som strider mot vårt folks sunda, naturliga känsla — det måste väl hvar och en erkänna att den proportionella valmetoden gör — skulle bringa oss ro? För min del är jag öfvertygad, att en våldsam agitation redan vid de nya valen år 1905 skulle komma att äga rum, och min förvisning är — och jag skall be att få understryka det i protokollet — att redan 1905 års val skola sopa bort detta rösträttsförslag, om det i år blir af kamrarna antaget. Men skulle så icke ske, beror framtiden, enligt min mening på huru de proportionella valen verka. Verka de i radikal riktning, ja, då få vi behålla dem; verka de i mera konservativ riktning, blifva de antagligen upphädda — eller också komma de att tillämpas äfven på Första Kammaren. Det är min fasta, fulla öfvertygelse.

Men man kan då fråga: hvad vill du sätta i stället? Det går ju lätt att kritisera, men framställ själf ett förslag, som kan god-

kännas. Jag är beredd på den anmärkningen, och jag är också beredd att gifva svaret: stå kvar på den historiska grunden! Det är programmet, och för min del vill jag, liksom de flesta i denna kammare, acceptera den så kallade allmänna rösträtten, men med bibehållande af enmansvalkretsar. Enligt min åsikt kan endast en sådan rösträttsreform med de med rösträttens väsentliga utvidgning oskiljaktiga farorna förena hvad vi hoppas blifva dess stora goda sida, nämligen att den utgör ett medel för nationell samling, att känslan af att ha nått ett eftersträfvadt men ansvarsfullt mål liksom en elektrisk ström genomilar folket och för det fram till kraftiga och för fosterlandet nyttiga gärningar. Endast i enmansvalkretsar, där vi stå man mot man, kunna vi, enligt min mening, göra gällande det enda, som, såvidt jag förstår, kan åt de konservativa bevara ett behörigt inflytande på vårt lands öden. Detta enda är och måste vara värdet af våra personligheter; vår karaktärsfasthet, våra insikter, vår ofrevilliga fosterlandskärlek.

Jag yrkar afslag på de föreliggande förslagen.

Herr Brehmer: Endast några ord.

Ehuru det för kammaren kan vara likgiltigt, är det dock en samvetssak för mig att få till protokollet antecknad, huru jag kommer att rösta i den nu föreliggande viktiga frågan.

Det förslag i afseende å skattefrågan, som herr vice talmannen m. fl. vilja hafva vidfogadt rösträttsförslaget såsom ett villkor för bifall, är i och för sig själf berättigadt. Jag respekterar detsamma och jag skattar det högt. Men än högre, ja, högst skattar jag den plikt, som jag af fullaste öfvertygelse och i anslutning till mitt yttrande i rösträttsfrågan vid 1902 års riksdag känner åligga mig såsom medlem af kammaren att nu, då omsider ett antagligt förslag föreligger, med min röst bidra därtill, att detta förslag må kunna vinna bifall inom representationen. Detta skulle icke kunna blifva fallet, hvarken nu eller framdeles, om skattelagstiftningsförslaget sammankopplades med rösträttsförslaget. Frågans fall i år skulle snarare kunna leda därhän, att man räckte handen åt socialister och andra agitatorer, af hvad namn och slag de vara må.

Jag kommer därför att rösta för bifall till Kungl. Maj:ts proposition med de ändringar, som införts i det af herr Billing framburna förslaget.

Herr Unger: För min del skulle jag helst vara böjd för bifall till herr vice talmannens förslag med undantag af 71 § regeringsformen och den ändring, som deraf föranledes i en senare paragraf. Ty jag anser, att utskottets förslag, såväl i fråga om 17 § som där-om, att åtskilliga bestämmelser om de proportionella valen ur val-lagen intagits i riksdagsordningen, är ganska väl motiveradt och hvilat på riktiga grunder. Men, som sagdt, vice talmannens förslag om ändring af 71 § regeringsformen kan jag icke vara med om. Jag

Om utsträckning af den politiska valrätten m. m.
(Forts.)

Om utsträckning af den politiska valrätten m. m.
(Forts.)

kan icke förstå, hvad man skulle vinna med ett sådant förslag. Icke är man väl så sangvinisk, att man hoppas, att det förslaget skall nu gå igenom i bägge kamrarna och blifva hvilande. Man vinner således endast ett uppskof. Ja, hvad vinner man därmed? Jag har hört dem, som äro motionärer och liktänkande med dem, säga, att man tror, att man genom uthållighet, genom ett modigt och själfständigt vidhållande af sina en gång uttalade åsikter skall till sist vinna seger. Jag tror, att om dessa herrar noga undersökte sina allra innersta tankar, så skulle de sväfva något på målet, när de utlofva seger i en sådan strid, som vi då skulle inlåta oss i.

Då 1902 års riksdagskrifvelse antogs, röstade jag med de 59, som voro *emot* skrifvelseförslaget. Jag känner icke allas motiv, men jag röstade då nej, därför att det icke kom in i *skrifvelsen* såsom ett villkor, att man hade anspråk på garanti i fråga om de gemensamma voteringarne. Det ansågs icke »opportunt» att komma med sådant villkor då, men *nu* — nu finner man med någon förvåning, att de, som då icke ville hafva det med i skrifvelsen, nu anse »opportunt» att taga fram och söka genomdrifva detta villkor. Jag tror knappast, att många hoppas mycket af det försöket, och jag säger för min del, att det är för sent — för sent!

För öfrigt får jag säga, att såsom detta förslag är redigeradt, innebär det verkligen icke så stora garantier, som kanske mången vid hastigt påseende föreställer sig. Det är nämligen icke genom detta förslag uteslutet att få gemensam votering om maximum af det belopp, som skall vara fritt från bevillning. Visserligen skulle, enligt förslaget, »*därest fråga vore om bevillningens utgörande efter progressiv skala eller med olika skattesatser för olika slag af inkomst eller förmögenhet*», spörsmålet om skattefrihet för viss inkomst eller förmögenhet icke få afgöras genom gemensam votering. Men då fråga icke föreläge om progressiv skala eller olika skattesatser, vore, enligt herr Lundebergs förslag, spörsmålet om skattefrihet för viss inkomst underkastadt gemensam votering. Således kunde enligt detta förslag — om en hatare af kapitalet väckte motion, att det skulle läggas skatt på den större förmögenheten, så att t. ex. den, som hade årlig inkomst af öfver 10,000 kronor, skulle skatta med 10 procent af inkomsten — denna fråga afgöras genom gemensam votering. Det vore nämligen icke i motionen fråga om progressiv skala och icke heller om olika skattesatser på särskilda slag af förmögenhet. Det vore således ingenting, som hindrade, att, om Andra Kammaren bifölle och Första Kammaren afsloge motionen, frågan afgjordes genom gemensam votering, och vi hade då fått en skatt af 10 procent på all inkomst, som öfverstege 10,000 kronor. Jag frågar: vore detta så mycket bättre än att hafva en progressiv skatt, som träffade äfven det mindre kapitalet och följaktligen icke behöfde stiga så högt, när det gällde det större kapitalet?

Dessa garantier äro således icke så stora, som man föreställer sig.

Det må visserligen vara heroiskt att säga: jag har en gång haft den åsikten, att man måste hafva denna garanti och därför måste jag vidhålla den. Men sådant hjältemed, då det ej är paradt med politisk klokhet, passar, enligt mitt förmenande, icke väl riksdagsmän, som dock måste tänka på fosterlandet och hvad de ådraga det genom en viss halsstarrighet i alla väder. Det är nog stort att säga: jag kan icke vika, endast falla. Men om man faller, icke med ära, utan faller, sedan man under kampen dragit åtskillig olycka och ofärd öfver landet, och seger ändock icke vinnes — då finner jag, efter allvarlig pröfning, plikten bjuda att hellre vika än falla — och därför, fastän det visst icke ligger i mitt lynne, viker jag nu.

Jag kommer därför att rösta för herr Billings förslag.

Herr Annerstedt: En talare på kopparbergslänsbanken har riktat ett anfall mot den proportionella valmetoden. Han har därvid såsom sitt förnämsta argument anført, att man med den metoden icke skulle komma att välja själfständiga och framstående personer till riksdagsmän. Han hade därför omfattat ett förslag, som man på senare tid sett framställt här i landet under den skyddande förklädningen, att detta förslag skulle innebära något större garantier för de konservativa och moderata intressenas tillgodoseende inom Riksdagen och särskildt Andra Kammaren. Detta skulle vara systemet med enmansvalkretsar, och då samma talare tillika sade, att han skulle kunna vara med om rösträttens utsträckning enligt det kungl. förslaget, såvida detta hade enmansvalkretsar, så frågas: hvad vittnar erfarenheten om, att resultatet i sådant fall skulle blifva af ett system med enmansvalkretsar? Glömmer man bort, att det nya flertalet riksdagsmän, som äro dubbelt så många som de gamla, kommer att tillhöra en klass inom samhället, hvilken under nuvarande förhållanden visat sig ganska redobogen att ställa sig fullständigt under ledning af sitt partis förtroendemän, och att man sålunda med fullkomlig visshet kan säga, att val i enmansvalkretsar i vårt land med allmän rösträtt skulle komma att dikteras af ett parti, som för den närmaste framtiden tager ledningen från hvad som yttras i Folkets hus? Då frågar jag: hvilka garantier erbjuda dessa enmansvalkretsar för att man skall få representanter med de utmärkta kvalifikationer, som talaren framhöll såsom de lämpligaste för dem, som skola bekläda representantkallet? Jag tror, att man icke kan vederlägga mitt påstående, att det *icke* blir sådana själfständiga personer, som talaren framhöll såsom lämpade för detta kall. Nej, flertalet representanter skulle med en sådan valkretsindelning och med en så talrik valmanskår nog komma att blifva sådant, att de moderata valmännen icke skulle få något utrymme i Andra Kammaren. Jag vill fästa kammarens uppmärksamhet på den undersökning, den rent matematiska undersökning, som på senare tid blifvit verkställd rörande sannolikheten för en minoritet att i enmansvalkretsar kunna erhålla ett antal representanter. Denna undersökning har visat, att för de fall, att majoriteten utgör

Om utsträckning af den politiska valrätten m. m.
(Forts.)

Om utsträckning af den politiska valrätten m. m.
(Forts.)

två tredjedelar af valmännen och minoriteteten en tredjedel, sannolikheten för minoriteten att få någon representant är långt mindre än det minsta en talare i går afton anförde såsom resultat af ett proportionellt valsystem. Denna undersökning visar, att för att minoriteten skall kunna blifva i någon mån efter sin styrka representerad vid enmansvalkretsar, fordras, att partierna hafva ungefär lika styrka; skillnaden dem emellan får icke vara alltför stor, och i samma mån den blir större, försvinner möjligheten för minoriteten att blifva rättvist representerad. Det lärer väl icke kunna bestridas, att med tillkomsten af 950,000 nya valmän den nuvarande moderata minoriteten kommer att blifva mycket underlägsen.

Mot påståendet, att den proportionella valmetoden, hvilken framhållits såsom erbjudande något skydd för de konservativa och moderata intressena, icke kan fylla denna uppgift, vågar jag vidhålla, att denna valmetod i möjligaste mån åstadkommer ett sådant skydd. Det är nämligen icke så, att man är alldeles i okunnighet om hvad denna valmetod innebär. Här yttrades i går, att man icke vet, hvad resultatet däraf kan blifva. Men metoden är så beskaffad, att man med full visshet kan säga, att om minoriteten vill begagna sig af det redskap, som sålunda lämnas den, så kan den på detta sätt erhålla ett större antal representanter, än den genom någon annan valmetod kan uppnå. Det är visserligen sant, att man icke kan på förhand angifva siffrorna. Det resultat man kommer att stanna vid kan man naturligtvis icke på förhand exakt uppgifva, därför att man för närvarande hvarken vet eller kan veta fördelningen af det moderata partiet inom landet eller hurvida dessa moderata valmän verkligen skola komma att finna sig uppfordrade att använda det redskap, som lämnas dem. Men det kan man på förhand säga, att vill icke det moderata partiet använda detta redskap, föredrager partiet att lägga armarna i kors och icke göra någonting för att skaffa representanter för sina åsikter — ja, då kan ingen valmetod i världen lämna garanti för att denna minoritet skall blifva representerad. Men man torde å andra sidan kunna påstå, att just den omständigheten, att ett parti vet, att någonting af detsamma kan uträttas, kommer att för alla dess medlemmar innebära en mening att i detta afseende göra sitt bästa, under det för närvarande kanske många medlemmar af det moderata partiet tänka, att då ingenting kan uträttas, så tjänar det till ingenting att besvara sig.

Det har under gårdagens debatt framhållits mot den proportionella valmetoden, att denna metod skulle skapa skärpta partier i landet. Detta torde väl under nuvarande förhållanden icke vara riktigt. Majoriteten har sin partibildning färdig, och denna har redan nu uppträdt på sådant sätt emot olika tänkande, att icke blifver det införandet af den proportionella valmetoden, som skapar hänsynslöshet och partilidelse här i landet. Men hvad den proportionella valmetoden kan och bör åstadkomma, det är att skapa i någon mån en motvikt mot detta parti, och det, att majoriteten icke får utan motståndare utvecklas, genomdrifva sina åsikter och fortgå på den väg, på hvilken

den inlagit — det kan icke innebära någon fara för landets blifvande utveckling.

Från partisynpunkt är således icke någon olägenhet förenad med införande af den proportionella valmetoden.

Den enda garanti, som för närvarande kan anses hafva någon särskild betydelse, är enligt min uppfattning just den proportionella valmetoden.

Det har här sagts, att man skulle försöka få andra valmetoder, som innebure större garantier, men jag vågar återkalla i herrarnes minne det mottagande inom Riksdagen, som här om året det oskyldiga försöket erhöll att införa en graderad skala. Fanns det någon inom Riksdagen, som tog parti för denna graderade skala? Och dock var denna gradering ytterst oskyldig och hvilade på grunder, som teoretiskt sedt mycket väl kunde försvaras. Det hjälpte icke.

Tror någon af herrarne, att man här i vårt land — utan att detta fått genomgå skakningar, om hvilka man icke på förhand kan hafva någon erfarenhet — kan besluta sig för klassval, gruppval eller dylikt? Nej, möjligheten att under en lugn samhällsutveckling införa någon sådan form för valrätt förspildes för öfver 50 år sedan. Det hade måhända varit möjligt på 1840- eller 1850-talet med dåvarande representation att införa klassvalssystemet, och klassval kunde hafva framgått såsom en utveckling af de fyra stånden. Det var åtminstone en uppfattning, som hyllades af den tidens konservativa och moderata medlemmar af representationen. Men tiden förgick. Detta förslag om allmänna val framställdes utan att mötas från majoritetens sida af motförslag. Den naturliga följden däraf blef, att de allmänna valen infördes i vårt land, och säkert är, att de icke kunna afskaffas, förrän man har faktiska och påtagliga bevis för att samhällets bestånd är oförenligt med en sådan valform.

Under anförda förhållanden och då, såvidt jag uppfattat, inom denna kammare önskan är allmän, att någon garanti för samhällets fortgående lugna utveckling måtte uppställas i sammanhang med rösträttsreformens genomförande, synes mig ett förslag, som innehåller det proportionella valsättet, böra af kammaren bifallas. En sådan garanti är enligt min uppfattning den kraftigaste, som för ögonblicket står oss till buds, och det är min tro, att dess tillämpning i verkligheten också skall i hög grad uppfylla de förhoppningar, som de, hvilka genomtänkt denna metod, i allmänhet hysa.

Jag yrkar bifall till det af herr Billing framlagda förslaget.

Herr Åkerman: Då jag är en af dem, som deltagit i den af herr Lundeberg för kammaren framlagda motionen, ansåg jag icke nödigt att vidare uppträda i denna fråga, allra helst som allt hvad jag tyckte mig hafva att för sakens framgång säga redan blifvit af herr Lundeberg på ett lika fullständigt som i allo utmärkt sätt uttaladt. Jag höll nämligen före, att det borde anses själfklart, att hvar och en, som deltagit i sagda motion, också skulle rösta för densamma;

Om utsträckning af den politiska valrätten m. m.
(Forts.)

Om utsträckning af den politiska valrätten m. m.
(Forts.)

men sedan det till min förvåning i går inträffat, att en medmotionär på göteborgs- och bohuslänsbänken förklarar sig fråntråda motionen, har det synts mig lämpligt meddela kammaren, att jag för min del ingalunda fråntrådt den motion jag deltagit i, utan fortfarande har samma åsikt som när motionen framlades.

En annan orsak till, att jag nu för en liten stund tillåtit mig upptaga kammarens tid, är, att en ärad talare på gäffeborgsbänken i går ansåg sig kunna lugna kammaren för all farhåga beträffande Andra Kammarens lust att med tillhjälp af gemensam votering vilja påtvinga Första Kammaren sådana förändringar med afseende å grunderna för inkomstbeskattningen eller därmed jämförlig annan beskattning, att de kunde medföra fara för vårt lands ekonomiska framgång och utveckling. Han grundade denna sin försäkran på den känedom han hade om Andra Kammaren, särskildt från den långa tid han af densamma varit ledamot. Ja, jag tror nog, att han skulle hafva rätt, om vi kunde vara säkra på, att Andra Kammaren allt framgent blefve sådan, som den var på den tiden, då den ärade talaren var ledamot af densamma. Men, mina herrar, vi hafva sett, huru denna Andra Kammare valperiod för valperiod blifvit allt mer och mer radikaliserad, och det lär väl ej vara något tvifvel, att, äfven om det ej vidtages någon förändring alls i valsätt, det skulle komma att fortgå allt vidare i den riktningen. Nu är det emellertid fråga om att öfvergå till ett helt annat valsätt, och om jag också icke anser proportionella val vara så utan garantier, som åtskilliga talare hafva framhållit, utan tvärtom håller före, att ifrågasvarande valsätt i själfva verket är den bästa bland sådana metoder för allmän rösträtt, som kunna hafva någon utsikt att gå igenom i vår Andra Kammare, så känner jag mig dock dess värre viss om, att Andra Kammaren allt fortfarande kommer att mer och mer radikaliseras, och jag befarar tillika, att utvecklingen i den riktningen vid proportionella vals införande nog kanske blir i ett tag häftigare, än om den nuvarande valrätten bibehölles oförändrad. Å andra sidan är det emellertid äfven min öfvertygelse, att proportionella val i längden blifva för det konservativa partiet mera betryggande än enmansval, och sämst af allt synes mig gifvetvis vara, om, för den händelse att rösträtsfrågan denna gång skulle blifva olöst, ett sådant rösträtsförslag som det af herr Trygger nyss förordade mot all förmodan skulle lyckas vinna framgång, ty i så fall blefve ju vårt land alldeles lämnadt som byte åt socialism och radikalism.

I öfverensstämmelse med hvad jag nu uttalat kan jag, äfven om herr Tryggers ytterligt radikala förslag alldeles lämnas ur räkningen, dess värre icke se något hinder för att vi med tiden såväl med vår nuvarande rösträtt som med en utsträckt sådan i förening med proportionella val kunna komma att få en lika radikal Andra Kammare, som Stortinget i Norge varit. Och där, mina herrar, hafva vi erfarenhet af, huru det kan gå med industrien och näringarne, när pluraliteten inom en riksförsamling blir sådan, som händelsen

under en följd af år varit i Stortinget. Vi fingo här i går höra, hurusom industriella anläggningar i Norge få i skatter till stat och kommun betala från en fjärdedel till öfver hälften af sina inkomster, och vi veta också, hvilka följderna äro. Industrien ligger till följd af ett orimligt beskattningssätt där i en betänklig lägervall, och det kan med en så närliggande varning väl då icke vara skäl att alldeles frånse vikten af en sådan garanti som den, att man icke skall komma att helt lättvindigt på ett alltför oskäligt sätt betunga kapitalet och dem, som någonting äga, samt därigenom icke allenast ruinera dessa, utan såsom en följd däraf äfven bringa arbetarne i det läge, att de icke längre hafva någon möjlighet till skäligen förtjänst. Man klagat redan nu öfver den emigration, som äger rum, men huru omfattande kan icke emigrationen komma att blifva under sådana förhållanden som de nu berörda? Det har sagts, att hjälpen i så fall vore nära, i det att arbetarne själfva måste lära sig inse, huru galet det skulle vara att jaga kapitalet ur landet, och därför se till, att icke förmögenheten blir alltför betungad. Ja, må vara, att en sådan hjälp förr eller senare kan komma, men huru har det under tiden gått med våra näringars uppehållande och vår befolknings tillväxt? Vi fasa för verkningarna af ett förödande krig, hvarifrån vi alla be Gud bevara oss, men då böra vi väl ock se till, att vi icke äfven i fred komma att lida en liknande förödelse.

Nu kan man säga, att detta är svartmålning liksom så mycket annat, som i går blef framhållet. Ja, må vara, och ingen kan högre än jag önska, att mina farhågor måtte komma att inskränka sig därtill. Men jag skall då öfvergå till ett annat skäl för bifall till herr Lundebergs m. fl. yrkande, som herrarne måhända icke kunna anse vara lika öfverdrifvet som det jag nu framfört. Hvad är det, som hindrar, och är det icke tvärtom högst sannolikt, att Andra Kammaren med såväl det gamla som det nya valsättet med tiden kommer att blifva i långt högre grad frihandelsvänlig än för närvarande? Ja, hvad är det då, som garanterar, att vi icke genom gemensamma voteringar blifva af med sädestullarna? — och hvad följer icke sedan efter dem! Det kan väl hvar och en förstå, att, om jordbrukarne icke längre skulle få tullskydd för sina produkter, då skulle frihandelsrörelsen genast få en ytterligare tillväxt, och vi blefvo snart af med det hufvudsakliga af de inkomster, hvilka möjliggöra de nuvarande statsutgifterna. Nå, är det icke då äfven sannolikt, att, när man bragts till ett sådant tillstånd, Andra Kammaren skall kräfvat, att de, som äga något mera än flertalet af dess ledamöter, de skola icke stanna vid 4 procents maximum i progressiv beskattning, utan de skola drivas till först 6 procent och sedan 8 samt 10 procent, och Gud vet, hvar det kan komma att stanna? Det må väl vara något, som ligger nära till hands, att på det sättet vår industri och våra näringar skola blifva alldeles förtryckta, och därför, herr vice talman, anhåller jag att få yrka bifall till det af herr Lundeberg m. fl. framställda yrkandet.

Om utsträckning af den politiska valrätten m. m.
(Forts.)

Om utsträckning af den politiska valrätten m. m.
(Forts.)

Herr vice, talmannen, som för en stund öfvertagit ledningen af kammarens förhandlingar, tillkännagaf, att anslag utfärdats till sammanträdets fortsättande kl. 7 på aftonen.

Herr Törneblad: Då debatten fortgått så länge och så många ypperliga anföranden blifvit hållna å båda sidor, hoppas jag, att kammarens ledamöter icke af mig vänta några nya synpunkter och nya belysningar. Men en eller annan axplockning skulle man väl kunna göra och stryka under ett och annat.

Hvad är nu först beträffar de två åsikter, som här eller åtminstone i Riksdagen ställa sig mot hvarandra, nämligen den negativa, som ingenting vill göra, och den positiva, så måste jag säga, att jag tror, att tiden för den negativa nu egentligen är förbi. Vidare allmänna, eventuellt fullständigare, utredningar tror jag icke, att man nu har rätt att fordra eller egentligen skäl att fordra. Att säga ett blankt nej har sina stora olägenheter, som jag närmare skall beröra snart.

Då är det fråga om: finns det något positivt, som man kan besluta sig för att taga? Att både den ene och den andre kan hysa betänkligheter mot de förslag, som föreligga, är helt naturligt. Men dessa betänkligheter måste man, om de icke äro alltför vidtgående, dock offra för att vinna ett *mål*, som man anser vara godt.

Regeringens förslag har då otvifvelaktigt de bästa utsikterna, därför att det är ett positivt förslag, framlagdt efter utredning åtminstone i många afseenden. Det har ju också stöd af landets regering. Jag vill visserligen erkänna, att de erinringar, som särskildt af en talare på dalabanken i går afton riktades mot förhållandet mellan grundlagen och vallagen, icke är att förakta eller förbise, allra helst i fråga om något, som jag tror han knappt vidrörde, suppleantvalen. Men jag anser dock icke, att betänkligheter i det afseendet böra föranleda till en bestämd förändring eller ett afslag. — Vidare har jag mina betänkligheter mot § 17, sådan den är framlagd i regeringens förslag, ty jag kan omöjligen erkänna, att krafvet på mantalspenningarne innebär något slags censusstreck. Det är mig omöjligt att göra någon sådan definition af census. Jag anser personlig skatteplikt till staten vara någoting, som man kan med skäl fordra. Det är ingenting annat än en fortsättning af den personliga värnplikten. Jag ställer mig sålunda helst på regeringens förslag, sådant det blifvit af herr Billing formuleradt.

Hvad de proportionella valen beträffar, är det ju så, att de äro hos oss något hittills oförsökt, och att de hafva sina svårigheter, särskildt i de stora afstånden. Men om vi ställa de proportionella valen med deras möjligheter mot de nuvarande valen med deras olägenheter, huru utfaller då jämförelsen? Jag är långt ifrån säker, och jag vädjar till herrarne själfva, huruvida de äro säkra på, att de personliga egenskaperna få enligt det nuvarande valsättet med enmansvalkretsar göra sig fullt gällande. Har det icke många gånger inträffat, att just de personer, som hafva de mest framstående egen-

skaperna, icke kunnat vinna pluralitet, medan däremot de, som äro så där mera — ja, mera vacklande åt ena eller andra sidan och mindre obehagliga för den ene eller den andre, hafva lyckats vinna pluralitet, oaktadt de andres personliga egenskaper hafva varit långt öfvervägande?

Om utsträckning af den politiska valrätten m. m.
(Forts.)

Vidare har det blifvit sagdt af den näst föregående talaren, och, jag tror, icke utan rätt, att Andra Kammarens radikalisering redan har börjat och fortgår. Ja, jag har mina misstankar, att den kan komma att fortgå vid valen år 1905, allrahelst om icke något positivt förslag är antaget, ty är icke något positivt förslag antaget, kan det mycket lätt hända, att den frågan framställer sig: är ni med om att befordra ett positivt förslag med ganska långt gående fordringar eller icke? Det är ju också möjligt, att, om ett positivt förslag antages till hvilande och skall afgöras, äfven i det fallet kunna uppställas kraf på kandidaterna. Men jag fruktar, att det föregående, af mig förutsatta fallet kommer att i sådant hänseende hafva större betydelse än detta senare.

Hvad det af herr vice talmannen framställda förslaget beträffar, erkänner jag, att paragrafen i och för sig har åtskilligt af stort värde, och jag har också varit med om att antaga herrar Tamms och Östbergs förslag, just därför att jag tror, att det behöfves ett uttalande, att något i det ifrågakvarande fallet bör göras. Jag erinrar dock kammarens ledamöter därom, att den rätta tidpunkten att framställa sina betänkligheter i detta afseende hade varit vid 1901 års riksdag. Jag är tämligen fri från ansvar i det fallet, ty jag har framställt mina betänkligheter, oaktadt jag icke ville motsätta mig hvad som då blef beslutadt just för härordningens skull. Så som inkomstbeskattningen påskyndades och med hänsyn till de bestämda förklaringarna, att det icke var värdt att sätta sig emot i ena eller andra fallet, vare sig det tangerade grundlagen eller icke, var det ju ingen möjlighet att få ändring. Man fick böja sig för nödvändigheten, och man har frukten nu. Nu är det svårare att ändra system, och allra minst ändras det, om det göres till villkor i den stora rösträttsfrågan. Ty allt blir icke välbeställdt, äfven om vi få herr vice talmannens förslag, detta fordrar mycket kompletterande i alla händelser, mycken takt af blifvande riksdagar att reglera budgeten med så starka inskränkningar, som däruti förekomma. Därmed har jag icke sagt, att icke det är önskligt att få inskränkande bestämmelser, men huru det sedermera skall taga sig ut i verkligheten, blir en annan fråga, och den frågan tål ganska mycket att tänka på, och framför allt tål den en varsam och försiktig behandling vid riksdagarne.

Då jag sålunda ställer mig i det hela på regeringens förslag med herr Billings formulering, gör jag det icke i den öfvertygelsen, att man kan anse, att allting skall blifva godt och väl med de proportionella valen. Men jag vågar påstå, att dessa dock innebära en möjlighet till utveckling, särskildt genom allvarsamt medborgararbete, och finnes icke sådant allvarsamt och vaket medborgararbete, grundande

Om utsträckning af den politiska valrätten m. m.
(Forts.)

sig på allmänanda, ja, då må vi stifta hvilka lagar som helst, som det sades i går, och vi komma ändå icke så synnerligen långt. Men jag vill erinra herrarne därom — hvad jag icke tror är sagdt under debatten —, att, om det i åtskilliga större länder är långt ifrån så, som det borde vara och som man kunde önska, med det parlamentariska lifvet — och det kunna vi vara ense om, att det förhåller sig så —, så är det dock, om jag icke misstager mig, intet af dessa parlamentariskt styrda länder — ifall jag får begagna det uttrycket —, som har med allvar och framgång försökt de proportionella valen. De proportionella valen förefalla mig således vara en *möjlighet* att i någon mån reglera parlamentarismen i dess afsteg och dess utvecklingar.

Jag erkänner gärna, att de proportionella valen kunna vara ett språng i det okända, men hvad tro herrarne ett afslag på allting positivt i denna stund vara, särskildt för Första Kammaren? Det är nog ett språng — ja, kanske i det okända eller kanske, rättare sagdt, i det lätt beräkneliga. Ty hvad blir närmaste följden? Närmaste följden blir naturligtvis en stark agitation. Jag erkänner mycket gärna, att den kommer icke att uteblifva i någon händelse, ty det är klart, att i en så upprörd tid som vår, med så många utvecklingsmöjligheter och så många sinnen på olika håll, kommer agitationen att mer eller mindre fortfara. Men åt denna agitation gifver Första Kammaren genom ett negativt beslut i dag ett bestämdt stöd, och agitationen kommer att taga form, kanske delvis af motstånd mot Första Kammarens makt.

För min del håller jag på, att, om man gör en så vidtgående förändring till Andra Kammaren, som nu är i fråga, man har mycket mindre skäl än annars att göra några ändringar i afseende å Första Kammaren, ty den motståndskraft, som Första Kammaren kan bilda och skall bilda, bör icke förminsкас, om Andra Kammarens ställning förändras. Det bör den icke. Och hvad blir följden för öfrigt? Jo, det blir en vidtgående agitation, troligtvis riktad mot de proportionella valen, ty om jag också icke kan med bestämdhet förutse, att dessa skola bringa oss godt, kan jag dock sluta ganska mycket af det motstånd, som från visst håll rest sig mot dem — det motståndet har nämligen bakom sig en tydligt röjd om också icke uttalad fruktan för betydelsen af de proportionella valen. Det är således ganska troligt, att vi, kanske utan att ana det, gå deras ärenden, som vi icke vilja tjäna i fråga om utvecklingen af vårt samfundslif, och vi skulle göra det ändå mera, om, såsom jag förmodar och vissa tecken från Andra Kammaren i går gifva vid handen, agitationen riktar sig på icke blott enmansvalkretsar, utan ock på upphäfvande af bostadsbandet, hvilket efter mitt förmenande vore bland de allra farligaste experiment, som vi kunde företaga oss, och vida farligare än de proportionella valen.

Jag tror alltså nu, att Första Kammaren bör begagna det ögonblick, då den kan visa — jag vill icke kalla det svaghet, utan styrka,

och genom styrkan att taga ett positivt beslut häfda sin ställning afven för framtiden. Jag yrkar bifall till herr Billings förslag.

Herr statsrådet von Friesen: Konstitutionsutskottets ärade ordförande anförde i går bland annat, att han funne det beklagligt, att så många af kammarens ledamöter hade ändrat ståndpunkt i den här frågan, så att det varit svårt för utskottet att följa med alla ombyten. Jag kände mig i viss mån träffad däraf. Då denna fråga var före år 1902, instämde jag med friherre Tamm, som förordade bifall till ett rösträttsförslag med det s. k. kommunalstrecket, hvilket framkommit såsom samlingspartiets förslag. För min del anser jag också fortfarande, att det hade varit lyckligt, om Riksdagen då antagit detta förslag. Men så skedde icke, och så hafva händelserna sedan utvecklats sig, att detta förslag för närvarande måste betraktas såsom ett dött förslag. Det är icke längre en punkt, på hvilken man kan stå. Under sådana förhållanden torde konstitutionsutskottets ordförande finna det helt naturligt, att man söker sig en ny ståndpunkt för att hafva någonting att stå på i denna viktiga fråga.

Nu begärdes 1902 en utredning, och en utredning har verkställts. Efter mitt förmenande har denna fråga varit föremål för ganska mycken utredning, och så mycken, att jag tror, att det icke är utredning, som felas. Denna utredning har lämnat till resultat ett förslag till proportionellt valsätt, hvilket förslag enligt sällsynt samstämmiga uttalanden är ett ypperligt sådant. Från de mest olika håll har det omdömet uttalats. Jag är icke kompetent att döma om det, men desse sakkunniges enstämmiga uttalanden måste för mig betyda åtskiligt, när de komma från skilda håll.

Allmän rösträtt har trädt mer och mer i förgrunden, och proportionella val hafva blifvit lagda därtill. De äro icke tagna — det är sant — efter någon utländsk förebild. Man har icke sett något sådant system förut arbeta och vet icke, huru det verkar. Men det är så mycket märkligare, att det från alla håll befunnits vara bättre än något annat förslag, som gjorts, och att man sålunda har de bästa auspicer för att det skall blifva ett väl verkande förslag. När det nu verkar också för ett godt och rättvist mål, hvarom också alla äro ense, förefaller det mig, som om man icke behöfde vara så mycket pessimist i fråga om de proportionella valen, som somliga äro.

Nu föreligger här ett förslag att såsom villkor göra den anordningen att för inkomstskatts beviljande fordra sammanstämmande beslut af bägge kamrarna. Detta förslag kan jag för min del icke biträda, ehuru jag visserligen anser, att den bestämmelse, som man velat göra till villkor, förtjänar det allvarligaste beaktande och en allvarlig handläggning. Jag kan icke vara med om det därför, att jag i dess antagande här i dag skulle se vissa faror för rösträttsfrågans framtid, som jag icke vill vara med om att dela ansvaret för. Det kan uppstå komplikationer, som kunna göra, att denna fråga kommer igen till oss, som också många hafva sagt, i ett sämre läge än nu. Det nu-

Om utsträckning af den politiska valrätten m. m.
(Forts.)

Om utsträckning af den politiska valrätten m. m.
(Forts.)

varande läget har för mig den stora förtjänsten, att det lämnar Första Kammaren oberörd. Det bevarar Första Kammarens integritet, och i ett sådant bevarande ser jag en af de bästa garantierna för vårt statslifs lugna utveckling. Det saknas icke tecken till, att angrepp skulle kunna göras härpå, som kunde blifva ödesdigra nog. Huru härmed kan komma att gå, vet jag icke, men jag vill icke vara med och dela ansvaret härför.

Jag är heller icke så pessimistisk i ett annat afseeende, som några här. Det kan ju bero på en optimistisk läggning. Jag tror, att det svenska folkets stora kärna fortfarande i det hela är sund. Det är visserligen sant, när det svaras: ja, må så vara, med massorna är det icke så farligt, men med ledarne. Men, mina herrar, det är just så länge massorna äro massor, som de äro viljelösa redskap i ledarnes händer; i den mån individerna få träda fram och blifva personligheter, få de en annan känsla af ansvar än förut. Och jag tror, att den bildning, som i vårt land gifves hela folket, i sig också innebär en borgen för, att när nya medlemmar af folket få sitt ord med i allmänna angelägenheter, skola de icke längre behöfva räknas blott såsom massor, som blindt gå vissa ärenden, utan de böra åtminstone till öfvervägande delen kunna räknas till personer, som också med känsla af ansvar skola gå att handlägga offentliga värf.

Herr Blomberg: Jag skall i denna stund endast lägga några få ord till hvad jag förut i frågan yttrat — endast göra några få erinringar.

Jag vill först och främst betona, att man, under det man håller på det så kallade Billingska förslaget, icke på något sätt ens sökt bevisa, att de bestämmelser, som konstitutionsutskottet velat få införda i grundlagen, icke varit af den art, att de verkligen böra i grundlagen intagas. Man har således ej kunnat ådagalägga, att icke utskottets förslag i detta hänseende varit välbetänkt och stående i full öfverensstämmelse med våra grundlagars karaktär för öfrigt.

Jag ber äfven att få betona, att man i det Billingska förslaget utan motivering strukit den ändring i 20 § riksdagsordningen, som utskottet föreslagit, utan att akta på hvad utskottet förmålt, nämligen att genom detta insättande af hänvisningen till 26 § riksdagsordningen i stadgandet rörande valbarhet till Andra Kammaren följden ovillkorligen blir, att denna paragraf, som förut otvifvelaktigt ägt tillämplighet med afseende å såväl Första Kammaren som Andra Kammaren, svårigen skulle kunna fortfarande tillerkännas giltighet äfven för Första Kammaren, då den åberopas blott i afseende å Andra Kammaren. I fråga om valbarhet till Första Kammaren komme sålunda att bortklippas villkoret af svenskt medborgarskap, god frejd och de villkor i öfrigt, som 26 § riksdagsordningen innehåller.

Min nästa erinran gäller frågan om ställningen mellan Första Kammaren och Andra Kammaren. Herr statsministern yttrade i dag, att om jag hört hans uttalande i Andra Kammaren, skulle jag icke kunnat uppfatta hans ord i denna fråga som jag gjorde. Ja, det är

möjligt, men jag var ej i tillfälle att höra hvad hans excellens yttrade där; jag hörde hans yttrande i Första Kammaren, och mot detta voro mina ord riktade. Jag vågar äfven påstå, att det sätt, hvarpå han i dag uttalat sig, fortfarande vittnar om en allt utom klar föreställning om hvad verkligen vår rätt innebär ej blott enligt bokstafven utan äfven enligt dess anda med afseende å kamrarnas inbördes ställning. Han hänvisade på förhållandet mellan Englands öfverhus och underhus såsom något att jämföra med våra kamrars inbördes ställning. Jag tillåter mig vördsamt säga, att med den kändedom jag äger om olika länders representativa skick inger en sådan jämförelse mig verklig förvåning eller rättare sagt en viss fruktan, att i honom kunde finnas en målsman för sträfvandet att degradera Första Kammaren från den ställning, den efter vår rätt har, till en ställning, liknande öfverhusets i England, men lyckligtvis äga våra grundlagar ännu bestånd och med stöd af dessa torde äfven Första Kammaren kunna häfda sin likaberättigade ställning, äfven gentmot möjliga attentat från statsrådschefen. Mycket viktigt är det emellertid för kammaren att städse själf vaka öfver bevarandet af denna dess ställning, helst om kammaren icke ens hos regeringen finner skydd för sin genom grundlagen tillförsäkrade behörighet och myndighet.

Ännu en sak vill jag påpeka. Man synes i allmänhet underskatta betydelsen af de garantier, vi äska, om vi skola införa s. k. allmän rösträtt. Det uttalades i går från statsrådsbanken med afseende härå en märklig uppfattning, nämligen att allmän rösträtt vore införd i många, ja, de flesta länder, utan att detta inneburit några faror. Ja, det kan ju hända, att andra läsa historien på det sättet och gjort den upptäckten vid studiet af dessa länders förhållanden. För mig däremot har det blifvit klart, att den allmänna rösträtten, där den genomförs, i allmänhet för samhällenas lugna utveckling medfört ganska väsentliga faror, af hvilka man antingen fortfarande lider, och det på ett ganska kännbart, sätt eller hvilka man först efter långa och svåra år mer eller mindre lyckats öfvervinna. Det är därför jag tror, att om, såsom numera tämligen allmänt torde önskas, man i vårt land skall genomföra en verklig rösträttsreform på den allmänna rösträtts grund och införlifva med de röstberättigade mycket stora grupper af vårt folk, som ännu sakna erfarenhet i politiska värf, man bör göra det med öppna ögon och se till, att man verkligen söker förebygga de faror, som här onekligen hota. Man må vara optimist i afseende på vårt folks goda egenskaper — det är äfven jag — men icke så, att man icke varsamt och omsorgsfullt öfverväger det steg, man tar. Må vi försöka att taga ett riktigt steg och komma till ett positivt slutmål, men vi måste se till, att det tilltänkta beslutet blir dugligt, så att det icke medför onödig risk för samhället i dess helhet och så att man icke omedelbart nödgas börja att, äfven i tekniskt afseende, lappa på det förslag, man antagit till hvilande.

Det är emedan jag anser det af herr Billing framlagda förslaget i sig innebära betänkliga brister såväl i sakligt som i formellt afseende,

Om utsträckning af den politiska valrätten m. m.
(Forts.)

Om utsträckning af den politiska valrätten m. m.
(Forts.)

som jag ännu en gång anhåller att få afråda kammaren från att skänka det förslaget sitt bifall.

Herr Cavalli: Endast några få ord! Jag önskar få till kammarens protokoll antecknad, att, då kammaren i dag möjligen går att i vår lag inskrifva de proportionella valen, detta icke sker med min röst.

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i enlighet med den af kammaren godkända föredragningsordning till afgörande nu skulle förekomma hvar för sig först de yrkanden, som framställts beträffande punkten 1) i det föreliggande utlåtandet, i afseende hvarå föreläge följande yrkanden:

1:o att hvad utskottet hemställt skulle bifallas;

2:o af herr *vice talmanen*, att Riksdagen med förklarande, att Kungl. Maj:ts proposition icke kunde oförändrad bifallas, ville antaga att hvila till vidare grundlagsenlig behandling följande förslag till ändrad lydelse af §§ 49, 53 och 71 regeringsformen samt §§ 10 till och med 25 äfvensom §§ 27, 28, 38 och 65 riksdagsordningen:

Regeringsformen.

§ 49.¹⁾

§ 53.¹⁾

§ 71.²⁾

På enahanda sätt förfäres jämväl, där kamrarne sig icke förena om grunderna för någon bevilning, sättet för deras tillämpning eller bevilningens fördelning till utgörande; dock att, då fråga är om bevilnings utgörande efter progressiv skala, eller med olika skattesatser för olika slag af inkomst eller förmögenhet, bägge kamrarnes sammanstående beslut erfordras för fastställande eller ändring af bestämmelser rörande skatteskala, förhållandet mellan skattesatser för inkomst eller förmögenhet af olika slag, den procent af inkomst eller förmögenhet, hvartill skatten högst må uppgå, skattefrihet för viss inkomst eller förmögenhet.

Riksdagsordningen.

a) Första Kammaren.

§ 10.³⁾

§ 11.¹⁾

¹⁾ Lika med konstitutionsutskottets förslag.

²⁾ Lika med herr Bergs, Lars, m. fl. reservation.

³⁾ Lika med Kungl. Maj:ts och konstitutionsutskottets förslag.

§ 12.¹⁾§ 13.¹⁾b) *Andra Kammaren.*§ 14.¹⁾

Andra Kammarens ledamöter skola till ett antal af tvåhundra-trettio väljas för en tid af tre år, räknade från och med januari månads början året näst efter det, under hvilket valet skett.

§ 15.²⁾

1. Hvert och ett af rikets län, till hvilka i fråga om riksdagsmannaval Stockholms stad är att hänföra, utgör med undantag för de fall, hvarom nedan förmåles, en valkrets.

2. Stad, hvars folkmängd vid början af andra året före en treårsperiod uppgår till eller öfverstiger tre tvåhundertrettiondelar af rikets folkmängd, skall från och med denna treårsperiod utgöra en valkrets. Inträffar sedermera vid början af andra året före en treårsperiod, att folkmängden i en sådan stad ej uppgår till en nittiondel af rikets folkmängd, skall den stad icke vidare bilda egen valkrets.

3. Där ett län eller, om en eller flera af ett läns städer bilda egna valkretsar, öfriga delen af ett sådant län till följd af särskilda omständigheter, såsom folkmängdens storlek eller samfärdsförhållandena, finnes lämpligen böra delas, må dylikt län eller dylik länsdel utgöra högst två valkretsar.

4. Rikets indelning i valkretsar innehålles i lagen om val till Riksdagens Andra Kammare.

5. Inom hvarje valkrets väljes, efter folkmängden vid början af året näst före den treårsperiod, för hvilken valen gälla, en riksdagsman för hvarje fullt tal motsvarande en tvåhundertrettiondel af rikets folkmängd; och skola för ernående af hela antalet tvåhundertrettio riksdagsmän de valkretsar, hvilkas folkmängd mest öfverskjuter de tal, som, efter hvad nyss är sagdt, äro bestämmande för riksdagsmännens antal inom valkretsarna, hvar för sig i ordning efter öfverskottens storlek vara berättigade att välja ytterligare en riksdagsman. Äro öfverskottstalen lika för två eller flera valkretsar, afgöres, där så är nödigt, företrädet genom lottning på sätt i § 6 mom. 7 är stadgadt. Riksdagsmännens antal må dock icke uti någon valkrets understiga tre.

¹⁾ Lika med Kungl. Maj:ts och konstitutionsutskottets förslag.

²⁾ Lika med §§ 15 och 16 i Kungl. Maj:ts förslag, med tillägg i mom. 5, att riksdagsmännens antal icke må i någon valkrets understiga tre.

Om utsträckning af den politiska valrätten m. m.
(Forts.)

6. Det antal riksdagsmän, hvarje valkrets enligt ofvan angifna grunder äger utse, fastställas af Konungen.

§ 16.¹⁾

Valförrättare är öfverståthållareämbetet i Stockholm och Konungens befallningshafvande i det län, som valkretsen tillhör.

§ 17.²⁾

§ 18.²⁾

§ 19.²⁾

1. Andra Kammarens ledamöter väljas enligt proportionellt och omedelbart valsätt. Hvarje röstande äge därvid en röst, som han må gifva odelad åt en eller lika fördelad mellan flere.

2. För rösternas afgifvande indelas hvarje valkrets i valdistrikt. Ärligen skall för hvarje sådant distrikt upprättas röstlängd, som, när därmed förhållits på sätt vallagen föreskrifver, ovillkorligen gäller, intill dess ny röstlängd på enahanda sätt kommit till stånd.

3. Val sker medelst användande af offentliga vallistor, och må samma kandidats namn ej förekomma å mer än en vallista. Vid omröstningen skola begagnas tryckta, af valförrättaren tillhandahållna röstsedlar, upptagande samtliga de vallistor, som före valet kungjorts.

4. Hvarje röstande äge frihet att rösta på kandidater å skilda vallistor. Å röstsedel må ej utmärkas flera namn än det antal riksdagsmän, som skall väljas.

5. Sedan för enhvar kandidat sammanräknas de honom tillfallna röster och röstsedlar och såmedelst hvarje kandidats röstetal erhållits, samt, efter sammanräkning af röstetalen för de kandidater, som äro uppförda på en och samma vallista, utrönts hvarje listas röstetal, varda de platser, som skola besättas, fördelade mellan de olika listorna efter deras röstetal och med tillämpning af den grund, att, då någon lista tillerkännes en plats för en viss röstmängd, samma röstmängd skall medföra lika rätt för hvarje annan lista.

6. De platser, som sålunda tillkomma en lista, tilldelas dem af de valbara kandidaterna därå, som äga högsta röstetalen.

7. Närmare bestämmelser meddelas i vallagen.

§ 20.²⁾

§ 21.²⁾

§ 22.²⁾

¹⁾ Lika med § 16 i konstitutionsutskottets förslag, första punkten.

²⁾ Lika med konstitutionsutskottets förslag.

§ 23.¹⁾§ 24.¹⁾c) *Gemensamma bestämmelser:*§ 25.¹⁾§ 27.²⁾§ 28.²⁾§ 38.¹⁾§ 65.³⁾

Om utsträckning af den politiska valrätten m. m.
(Forts.)

När, i fråga om statsutgifter eller beviljning, med det undantag, hvarom i Regeringsformens 71 § förmåles, eller om reglementariska föreskrifter för riksbanken, dess inkomster och utgifter, eller om ansvarsfrihet för fullmäktige i riksbanken, eller om riksgäldskontorets styrelse och förvaltning, inkomster och utgifter, kamrarne fatta stridiga beslut, som ej uppå vederbörligt utskotts förslag varda sammanjämkade, skola bägge kamrarne hvar för sig rösta om de olika beslut, hvori hvardera förut stannat; kommande den mening, som därvid erhåller de flesta ledamöters af båda kamrarne sammanräknade röster, att gälla såsom Riksdagens beslut. För att vid sådan omröstning förekomma lika antal röster, skall i Andra Kammaren afläggas och förseglas en sedel, hvilken, i händelse de öfriga sammanräknade rösterna utfalla lika, öppnas och afgör frågan. Är pluralitet redan vunnen, bör den aflagda sedeln ouppbruten genast förstöras;

3:o) af herr *Billing*,

att kammaren skulle till hvilande för vidare grundlagsenlig behandling antaga ett förslag, som öfverensstämde med det i Kungl. Maj:ts proposition till Riksdagens pröfning framlagda förslag, dock med följande förändringar,

att i stället för hvad Kungl. Maj:t föreslagit beträffande ändring af regeringsformen dennas §§ 49 och 53 skulle erhålla den lydelse, som föreslagits af konstitutionsutskottet; samt

att riksdagsordningens §§ 16, 17, 23 och 38 skulle erhålla följande lydelse:

§ 16.

1. Inom hvarje valkrets väljes, efter folkmängden vid början af året näst före den treårsperiod, för hvilken valen gälla, en riksdags-

¹⁾ Lika med konstitutionsutskottets förslag.

²⁾ Lika med Kungl Maj:ts förslag.

³⁾ Lika med herr Bergs, Lars, m. fl. reservation.

Om utsträckning af den politiska valrätten m. m.
(Forts.)

man för hvarje fullt tal, motsvarande en tvåhundredrettiondel af rikets folkmängd; och skola för ernående af hela antalet tvåhundredrettio riksdagsmän de valkretsar, hvilkas folkmängd mest öfverskjuter de tal, som, efter hvad nyss är sagdt, äro bestämmande för riksdagsmännens antal inom valkretsarna, hvar för sig i ordning efter öfverskottens storlek vara berättigade att välja ytterligare en riksdagsman. Äro öfverskottstalen lika för två eller flera valkretsar, afgöres, där så är nödigt, företrädet genom lottning på sätt i § 6 mom. 7 är stadgadt. Riksdagsmännens antal må dock icke uti någon valkrets understiga tre.

2. Det antal riksdagsmän, hvarje valkrets enligt ofvan angifna grunder äger utse, fastställes af Konungen.

§ 17.

Valrätt tillkommer inom den kommun, där han bosatt är, en hvar välfrejdad svensk man, som är skyldig till staten erlægga direkt skatt, från och med kalenderåret näst efter det, hvarunder han uppnått tjugofem års ålder, dock ej

a) den, som står under förmynderskap eller är i konkurstillstånd;

b) den, som häftar för understöd, hvilket under löpande eller sistförflutna kalenderåret af fattigvårdssambälle tilldelats honom själf, hustru eller minderårigt barn;

c) den, som icke erlagt de honom påförda utskylder till stat och kommun, hvilka förfallit till betalning under de tre sistförflutna kalenderåren;

d) värnpliktig, som icke fullgjort de honom till och med utgången af sistförflutna kalenderåret åliggande värnpliktsöfningar.

Närmare bestämmelser rörande tillämpningen af nu stadgade villkor meddelas i vallagen.

§ 23.

Är någon missnöjd med val till riksdagsman i Andra Kammaren eller sådan Konungens befallningshafvandes åtgärd, som står i omedelbart samband med själfva valet, eller vill någon klaga öfver beslut, hvarigenom af honom gjord afsägelse af riksdagsmannauppdrag ej blifvit godkänd, må han däröfver hos Konungen anföra besvär. För sådant ändamål äger klaganden hos Konungens befallningshafvande äska behörigt protokollsutdrag, hvilket inom högst tre dagar därefter bör till klaganden utlämnas; och skall han, vid förlust af talan, sist inom tio dagar efter valförrättningens slut eller, där afsägelse ej göres vid valtillfälle, efter erhållen del af Konungens befallningshafvandes beslut, sina till Konungen ställda besvär ingifva till befallningshafvanden, som, på sätt i § 12 stadgas, lämnar vederbörande tillfälle att sig förklara. Sedan den för förklarings afgifvande bestämda tid till-

ändalupit, har Konungens befallningshafvande att besvären jämte alla målet rörande handlingar ofördröjligen till Konungen insända, hvar efter med målet vidare så förhållas, som i § 12 sägs.

Om utsträckning af den politiska valrätten m. m.
(Forts.)

§ 38.

Lika med utskottets förslag.

och 4:o) af herr *Sjöcrona*, att kammaren måtte bifalla hans motion n:o 44.

Härefter gjordes till en början propositioner, först på bifall till hvad utskottet i punkten 1 hemställt samt vidare på afslag därå, och förklarades den senare propositionen vara med ja besvarad.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner, först på antagande till hvilande för vidare grundlagsenlig behandling af det utaf herr vice talmannen under öfverläggningen framställda grundlagsändringsförslag samt vidare på förkastande därå, och förklarade sig finna den förra propositionen, hvilken upprepades, vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som till hvilande för vidare grundlagsenlig behandling antager det af herr vice talmannen under öfverläggningen om punkterna 1, 3 och 2 a)—n) i konstitutionsutskottets utlåtande n:o 5 framställda grundlagsändringsförslag, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, förkastas ifrågavarande förslag.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 67;

Nej — 76.

Vidare framställde herr talmannen propositioner, först på antagande till hvilande för vidare grundlagsenlig behandling utaf herr *Billings* grundlagsändringsförslag samt vidare på förkastande därå,

Om utsträckning af den politiska valrätten m. m.
(Forts.)

och förklarade herr talmannen sig anse den förra propositionen, hvilken förnyades, vara med öfvervägande ja besvarad.

Herr *Blomberg* begärde votering, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition af följande lydelse:

Den, som till hvilande för vidare grundlagsenlig behandling antager det af herr Billing under öfverläggningen om punkterna 1, 3 och 2 a)—n) i konstitutionsutskottets utlåtande n:o 5 framställda grundlagsändringsförslag, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, förkastas ifrågavarande förslag.

Vid slutet af den häröfver anställda omröstning befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 93;

Nej — 50.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner 1:o) på bifall till herr Sjöcronas motion n:o 44 samt 2:o) därpå, att kammaren måtte besluta i enlighet med konstitutionsutskottets hemställan, att motionen ej skulle föranleda någon Riksdagens åtgärd; och förklarade herr talmannen sig finna den senare propositionen vara med öfvervägande ja besvarad.

Herr *Blomberg* begärde votering, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller herr Sjöcronas motion n:o 44, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, beslutar kammaren i enlighet med konstitutionsutskottets hemställan, att motionen ej skall föranleda någon Riksdagens åtgärd.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 49;

Nej — 90.

Punkten 3.

Utskottets hemställan förklarades besvarad genom kammarens föregående beslut.

Punkten 2 a) — h).

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 2 i).

Utskottets hemställan förklarades besvarad genom kammarens nyss fattade beslut rörande herr Sjöcronas motion.

Punkten 2 k) — n).

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 2 o) — q).

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Emot kammarens beslut i fråga om antagande till hvilande för vidare grundlagsenlig behandling af det utaf herr Billing framställda grundlagsändringsförslag anmäldes reservation af grefve *Lewenhaupt*, friherrar *Klingspor* och *Alströmer* samt herrar *Bergström*, *Benedicks*, *Berg*, *Gustaf B.*, *Rylander*, *Akerberg*, *Weinberg*, *von Mentzer*, *Nisser*, *Falk*, *Andersson*, *Per Johan*, *Grundberg*, *Tillberg* och *Sandqvist*.

Föredrogs å nyo Första Kammarens tillfälliga utskotts den 15 och 16 i denna månad bordlagda utlåtande, n:o 23, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående undervisning i hälsolära vid rikets läro- och utbildningsanstalter.

*Om ifrågasatt
undervisning
i hälsolära
vid rikets
läroanstalter.*

Med anledning af en inom Andra Kammaren af herr *E. O. V. Wavrinsky* i Stockholm väckt motion, hade Andra Kammaren med bifall till motionen för sin del beslutat, att Riksdagen skulle i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, »det Kungl. Maj:t täcktes vidtaga åtgärder för meddelande i tillämpliga delar af undervisning i ämnet hälsolära vid våra läro- och utbildningsanstalter.»

Sedan detta beslut delgifvits Första Kammaren, hade denna kammare hänvisat ärendet till sitt tillfälliga utskott n:o 2, som i nu föredragna utlåtande hemställt, att Första Kammaren måtte biträda Andra Kammarens i förevarande ärende fattade beslut.

*Omifrågasatt
undervisning
i hälsolära
vid rikets
läroanstalter.*
(Forts.)

Herr Törneblad: Herr grefve och talman, mina herrar! Jag ber om ursäkt, att jag efter den omfattande diskussion, som nyss ägt rum, tager till ordet, men då jag tror, att det är af högsta vikt, att kammaren icke aflåter någon skrivelse, utan att den är därtill för- anledd af högst viktiga skäl, skall jag be att få yttra några ord för att därmed motivera mitt yrkande på afslag.

Utskottet vill »till en början såsom sin uppfattning uttala, att några nya läroämnen icke utan särskildt tvingande skäl böra upptagas på undervisningsplanen för våra offentliga läroanstalter». Jag tror, att utskottet däruti har fullkomligt rätt. Så fortsätter utskottet: »Utan att förneka den betydelse, som en inom de bredare lagren af vårt folk spridd kunskap om de allmännaste reglerna för hälsans bevarande måste hafva såväl för den nuvarande som för kommande generationer, skulle utskottet därför icke kunnat tillstyrka det framlagda skrivelseförslaget, om utskottet funnit detsamma innebära en hemställan om hälsolärens upptagande såsom ett nytt läroämne bredvid de många förutvarande.» Alltså, om det verkligen innebure en hemställan om uppförande af hälsolära såsom ett nytt läroämne bredvid de många förutvarande, så skulle utskottet hafva afstyrkt motionen. Nu afser emellertid Andra Kammarens beslut, »det Kungl. Maj:t täcktes vidtagna åtgärder för meddelande i tillämpliga delar af undervisning i ämnet hälsovårdslära vid våra läro- och utbildningsanstalter». Det är däraf alldeles uppenbart, att hälsovårdsläran skulle var ett nytt ämne.

Nu är det fullkomligt känt — jag tror också, att utskottet har medgifvit det — att i hälsovårdslära skall undervisas och blir också undervisadt i våra läroverk i sammanhang med naturvetenskapen. Om således utskottets förslag skulle gå igenom, hvad innefattar det? Jo, det innefattar, att hvad som nu är föreskrifvet och som nu praktiseras är icke tillräckligt. Detta har också utskottet sagt på sid. 6, där det heter: »Ehuru sålunda redan enligt gällande föreskrifter undervisning i hälsolära skall meddelas i flertalet af våra läro- och utbildningsanstalter, har utskottet trots sig finna, att denna undervisning icke bedrifves så effektivt och fruktbarande, som det med hänsyn till ämnets praktiska betydelse vore önskligt.» Utskottet har alltså inlåtit sig på en granskning af huru det går till vid undervisningen vid läroverken och har sålunda i detta fall gått den blifvande öfverstyrelsen och den därtill hörande inspektionen i förväg. Nåväl, jag hemställer till kammarens ledamöter, om det verkligen är lämpligt, att kammaren besluter om hvilka metoder skola tillämpas vid våra läroverk, huru undervisningen i det och det kunskapsämnet skall skötas och om denna undervisning hittills varit fruktbarande eller icke. Jag försäkrar herrarne, att det förstå icke vi, ty vi hafva icke tillräcklig kunskap om huru det går till för att kunna däröfver döma. Det är möjligt, att en och annan kan det, men hvarken utskottet eller kammaren i sin helhet har rätt att uttala ett sådant omdöme, ty det måste vara grundadt på verkliga fakta.

Utskottet säger också, att undervisningen bör hafva en för det praktiska lifvets behof lämpad riktning. Denna uppfattning delar jag till fullo och jag tror också, att undervisningen allt mer och mer går i den riktningen. Men då utskottet slutar med att hemställa, »att Första Kammaren måtte biträda Andra Kammarens i förevarande ärende fattade beslut», och det strax förut heter: »utan att därmed vilja förorda hälsolärans upptagande såsom särskildt läroämne i undervisningsplanerna», så har utskottet i motiveringen kasserat, men i klämman upptagit Andra Kammarens beslut. Och då vi i närvarande ögonblick antagit en ny organisation af läroverken, så tror jag; att det vore försiktigast att icke besvara Kungl. Maj:t med någon skrifvelse i en särskild sak, allra helst när det rör metodiken i undervisningen.

Jag har här i min hand kommitténs förslag angående den nya realskolan. I första klassen skulle meddelas undervisning om »det allmännaste af lärau om människokroppens byggnad; typer för däggdjuren». Det är klart, att där egentligen icke kan förekomma någon särskild undervisning i hälsolära, men det är å andra sidan klart, att detta är en förberedelse och en lämplig förberedelse till en undervisning i detta ämne, som sedan skall lämnas. Det är i gymnasiet, som detta sker; såsom mål för undervisningen i naturhistora på gymnasialstadiet uppställas bland annat »utvidgad kunskap om människokroppen och i sammanhang därmed det allmännaste af hälsoläran».

Då kommittén har föreslagit detta, så tror jag, att kammaren kan vara fullkomligt öfvertygad om att detta förslag i en eller annan form, kanske till och med något fullständigare, kommer under pröfning af departementschef och öfriga vederbörande. Det mål, som både utskottet och jag önska vinna, nämligen att lärjungarne skola få kännedom om hälsoläran, kan sålunda bifva uppnådt, utan att vi behöfva aflåta någon skrifvelse i det syftet, att ämnet hälsolära skulle särskildt införas. Jag tror, att man bör akta sig för att skrifva för mycket till regeringen, och allra minst bör man göra det i den rena metodiken.

Jag anhåller därför om afslag såväl å utskottets hemställan som Andra Kammarens beslut.

Herr von Oelreich: Såsom utskottet har i sitt betänkande angifvit, har utskottet absolut motsatt sig införande i våra läro- och utbildningsanstalter af ett nytt läroämne. Undervisning i hälsovårdslära förekommer emellertid där redan, såsom också den ärade talaren nyss anförde, under ämnet naturvetenskap. Det är dock icke endast i våra allmänna läroverk, som, enligt utskottets åsikt, denna undervisning bör förekomma, utan äfven i våra folkskolor, hvilka ju också höra till rikets läro- och utbildningsanstalter. Och att undervisningen i hälsovårdslära icke på ett praktiskt sätt bedrifves, har utskottet, efter hvad jag tror med rätta, vågat uttala i sitt betänkande. Orsakerna därtill kunna ju vara flera. Hvad utskottet ansett därvid

*Om ifrågasatt
undervisning
i hälsolära
vid rikets
läroanstalter.
(Forts.)*

*Om ifrågasatt
undervisning
i hälsolära
vid rikets
läroanstalter.*
(Forts.)

böra i första hand påpekas är att för undervisning i de elementära grunderna af hälsoläran finnes icke någon lämplig lärobok. Desslikes torde väl äfven de lärare och lärarinnor, som skola undervisa i våra folkskolor, icke äga full kompetens eller kännedom om det, hvori de skola undervisa. Under sådana förhållanden har utskottet ansett, att en skrifvelse till Kungl. Maj:t skulle medföra en förändring hufvudsakligen med afseende å dessa sist berörda olägenheter.

Sedan utskottets betänkande afgafs, har emellertid Riksdagen antagit det nya läroverksförslaget, och med hänsyn därtill har behofvet af en skrifvelse till Kungl. Maj:t i förevarande ärende måhända i någon mån förminskats, om också icke helt och hållet bortfallit.

Det är förnämligast på grund af de nyss utaf mig anförda skälen, som utskottet ansett sig kunna hemställa, att Första Kammaren måtte biträda Andra Kammarens i ärendet fattade beslut, hvarvid dock utskottet uttryckligen betonat, att icke något nytt ämne må under namn af hälsolära införas i våra läro- och utbildningsanstalter, och har utskottet hyst den förhoppningen, att i samtliga dessa anstalter en mera praktisk undervisning i detta ämne skulle kunna blifva en frukt af skrifvelsen.

På grund af hvad jag nu i korthet anført, får jag anhålla om bifall till utskottets förslag.

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutad, gjordes i enlighet med därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till hvad utskottet i föreliggande utlåtande hemställt samt vidare på afslag därå, och förklarades den senare propositionen vara med öfvervägande ja besvarad.

På framställning af herr talmannen uppsköts till morgondagens sammanträde behandlingen af återstående ärenden på föredragningslistan.

Upplästes och godkändes statsutskottets förslag till Riksdagens skrivelser till Konungen:

n:o 138, angående regleringen af utgifterna under riksstatens tionde hufvudtitel, innefattande anslagen till pensions- och indragningsstaten;

n:o 157, i anledning af Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om fortsättning af norra stambanan till riksgränsen mot Finland;

n:o 158, angående bidrag af statsmedel till åstadkommande af en järnväg från Borgholm till Böda på Öland;

n:o 159, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition om anvisande af anslag för påbörjande af undersökningar rörande den s. k. inlandsbanan m. m.; samt

n:o 160, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition om vidtagande af åtgärder för försäljning af Vislanda—Bolmens järnväg.

Upplästes och godkändes första särskilda utskottets förslag till Riksdagens skrivelser till Konungen:

n:o 171, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upphörande af Öfver—Selö pastorats i Strängnäs stift prebendeegenskap;

n:o 172, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående ändrad anordning af rikets allmänna läroverk samt lönereglering för de vid dem anställda lärare;

n:o 173, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående lönereglering för folkskoleseminarierna samt stat för folkskoleseminariet i Strängnäs m. m.; och

n:o 174, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående lönereglering för högre lärarinneseminariet.

Justerades ett protokollsutdrag för den 17 och 18 innevarande månad samt fem protokollsutdrag för denna dag.

På hemställan af herr talmannen medgif kammaren, att de anslag, som utfärdats till nu pågående sammanträdes fortsättande på aftonen, finge nedtagas; hvarefter kammaren åtskildes kl. 3,05 e. m.

In fidem

A. v. *Krusenstjerna.*
